
A FIATALOK OLVASÁSI SZOKÁSA A 21.SZÁZADBAN

Jelige: KDP2018
Lezárás dátuma: 2022.11.29

Tartalom

Bevezetés	2
„Ezek a mai fiatalok...”	2
1. Az olvasásról általában.....	4
1.1 Mi az olvasás?	4
1.2 Környezeti változások az olvasás szokásaiban.....	5
1.2.1 A család és az iskola szerepe	6
1.2.2 Digitalizáció hatásai.....	11
2. A könyvpiac helyzete	14
2.1 Könyv és/vagy olvasás.....	14
3. Kutatások az olvasásról.....	16
3.1 Napjaink olvasási szokásai	16
3.2 A fiatalok olvasási szokása	21
4. Olvasni sem könnyű- vizsgálat az olvasási szokásokról (fiatalok)	21
4.1 Vásárlási szokások	25
4.2 Fantasy rajongók.....	29
5. Összegzés és kezdeményezések.....	32
Felhasznált irodalom	34
Melléklet	36

Bevezetés

„Ezek a mai fiatalok...”

Manapság egyre többször hallani, hogy a fiatalok mennyire nem olvasnak és mindig csak a telefont nyomkodják. Az okos eszközök, mint telefon, tablet vagy éppen a TV nagyon tudja az olvasást befolyásolni. Előbb vesszük elő a telefont egy utazás során, mint egy 300 oldalas könyvet. Szomorú, de mégis igaz! Bár, a Covid-19 során megnőtt a könyvolvasók száma, hiszen valahogyan el kellett menekülni a bezártság elől. Az Európai Könyvkiadók Szövetségének (Federation of European Publisher) felmérése szerint a világ népességének 33%-a több könyvet olvasott, mint hangoskönyvet hallgatott otthon a járvány idején, mint előtte. Magyarországon is hasonló volt a helyzet, a válaszadók 31%-a töltött több időt az olvasással 2020-ban. Nem csak a könyvek vásárlása, de a könyvek kiadása is megnőtt. A Magyarországon kiadott könyvek és füzetek száma és példányszáma összesen 14 694. A művek nagyobb részét karácsonyt megelőző időszakban adták ki. Könyvpiac helyzete ide vagy oda a könyvvásárlás és olvasás tarolt a járvány idején. De ha mindez nem lett volna elég, egyes országokban kampányokat indítottak az otthoni olvasás népszerűsítésére.

Mint ahogy az adatok is mutatják még mindig van igény a könyvekre és lesz is. Ebben a könyvben szeretném azt bizonyítani, hogy a felnőttek és az idősek mellett, a fiatalok is szívesen olvasnak, nemcsak a járvány alatt, hanem a hétköznapiakban is. Mint ahogy az első mondat mutatja a kutatás célcsoportja a fiatalok lesznek, vagyis a 14-29 év közöttiek. A kutatásom apropója a TÁRKI 2020-as olvasástanulmánya, melyben külön a 14-29 év közöttiekről nem esett szó, a könyv csak a felnőtt lakosságról készített tanulmányt. Mivel az utóbbi időben a fiatalok kapják a legtöbb hideget, azzal kapcsolatban, hogy csak a telefont nyomkodják, mindig ott van a kezükben, de semmi értelmesre nem tudják használni. A mai fiataloknak már természetes, hogy telefon van a kezükben, hogyha kérdésük van az internethez fordulnak, de nem mindig lehet bízni az internetben sem. Arról nem is beszélve, hogy a mai gyerekek már tényleg telefonnal a kezükben születnek. Esténként nincsen mese olvasás, mesét tableten vagy TV-n keresztül néznek, ami még mindig tele van veszélyekkel, hiszen a gyermek elkalandozhat és más-más videókat találhat. Pedig az olvasással a gyermekek kreativitását lehetne fejleszteni.

A fent említett TÁRKI olvasástanulmány miatt megfogalmazódtak bizonyos kutatási kérdések, amelyek kimondottan a fiatalokra irányultak. Ebben a témában három fontosabb kérdés merült fel:

1. Mennyi időt töltenek manapság a fiatalok, a 14-29 éves korosztály olvasással?
2. Hol és mennyi könyvet vásárolnak?
3. Erre a korosztályra jellemzőbb-e a fantasy könyvek olvasása, mintsem más (szépirodalmi könyvek, önéletrajzi könyvek)?

A kutatási kérdésekből következnek a hipotézis kérdések is, melyek az alábbiak:

- **Azt feltételezem, hogy a fiatalok, vagyis a 14-29 év közöttiek sok könyvet olvasnak.**
- **Szintén feltételezem, hogy könyvvásárlás terén egyre aktívabbak a 14-29 év közöttiek.**
- **Feltételezem, hogy inkább a fantaszt választják, mint egy szépirodalmi vagy önéletrajzi könyvet.**

Itt fontos kiemelni, hogy a tanulmány a könyv olvasási és vásárlási szokásokról szól, mintsem a könyvtár használatáról és annak szokásairól. Ezért a dolgozat elméleti feldolgozást, kutatás, vizsgálatot nem tartalmaz!

A dolgozat több fejezetben felhasználja Gereben Ferenc-Katsányi Sándor-Nagy Attila *Olvasásismeret* című könyvét, ami alapot ad például a „*Környezeti változások az olvasásban*” című fejezet alfejezeteihez is. Az iskola szerepénél fontos helyet kap a PISA2018 eredményei. A témában lehetett találni külföldi kutatásokat is, de nehéz helyzetben voltam, mert a fantasyt mindig a sci-fivel együtt vizsgálják, így önálló kutatást nem találtam a témában. Hogy a hipotéziseket be tudjam bizonyítani, a dolgozathoz egy online kérdőív készül, amelyet Facebookon, illetve Facebookon a „*Deszy könyvajánló csoportban*” osztok meg. A kérdőív 21 kérdésből áll, amelynek nagy része feleletválasztós, de két kérdésnél is ki kell fejteniük a véleményüket a válaszadóknak.

A továbbiakban a dolgozat felépítéséről lesz szó, ami öt nagyobb egységből fog állni. Az első hosszabb egység arról fog szólni, hogy mi az olvasás és hogy milyen változások történtek az olvasási szokásokban. Lesz szó a család és az iskola szerepéről és a digitalizációról is. A második fejezetben a könyvpiac helyzetét fogom ismertetni. A következő két fejeztben a témában végzett online kérdőív eredményei kerülnek bemutatásra ábrákkal együtt: a harmadik fejezetben a fiatalok olvasási szokásai lesznek terítéken, míg a negyedik részben a vásárlási szokásokról és fantasy rajongókról lesz szó. Az utolsó fejezetben összegzésre kerül az eddig leírtak, majd az olvasás népszerűsítésére létrejött kezdeményezéseket fogom ismertetni.

A tanulmány két részből áll: elméleti és gyakorlati. Az elméleti részben sok könyv, folyóirat és fontosabb cikkek is helyet kaptak, de a legfontosabb irodalmi az *Olvasásismeret* című könyv, a PISA2018 eredményei és a TÁRKI 2020-as olvasástanulmány. A gyakorlati részhez egy kutatás készült, amely egy online kérdőív volt. A kérdőívben 565 fő fiatal vett részt. A kérdőív célja az volt, hogy megismerjük a fiatalok olvasási és vásárlási szokásaikat.

1. Az olvasásról általában...

1.1 Mi az olvasás?

Az *Olvasásismeret* című könyvben Nagy Attila fogalmazza meg mi az olvasás. Az olvasás során gondolattá alakítunk át egy vizuális jelekből álló sort. Az olvasás ismeretközlő és informáló szerepe kultúránk és munkánk nélkülözhetetlen eszköze. Az olvasás kulturtechnika, művelődés minden fokán nélkülözhetetlen.

Gereben Ferenc az olvasást szociológia szempontjából vizsgálja. Az olvasásszociológia nem egy teljes képet adó szaktudomány, hanem szélesebb körű szociológiai szakágazatok, elsősorban a művelődés- és művészetszociológia. Az olvasással-könyvvvel kapcsolatos kérdésfeltevést, megállapításait gyűjti egybe. Máshogy magyarázva az olvasásszociológia sajátos területre alkalmazott művelődés-, művészetszociológia együtt. Az olvasáskutatás szoros kapcsolatban áll a szemiotikával és kommunikációs-elmélettel.

Szintén a könyv említi, hogy az olvasáskultúrának milyen fokozatai vannak, amit a sajtó- és könyvolvasás adataiból lehet megállapítani. Öt fokozat jellemzi: az első fokozat, akik se könyvet, se más sajtóterméket nem olvasnak. Ez az olvasási készség elkopásához vezet. Következő fokozaton vannak, akik a napilapokat időnként olvassák. Harmadik fokozaton vannak, akik a napilapot rendszeresen olvassák, de könyvet nem. Negyediken helyezkednek el az időnkénti könyvolvasók. A fokozatok legtetején vannak azok, akik könyvet olvasnak.

Ennél a fejezetnél érdemes azt is megnézni, hogy miért és hogyan olvas az ember. A könyv szerint az olvasásfogyasztáson belül meg kell különböztetni funkcionális és irodalmi fogyasztást. A funkcionális fogyasztás elsősorban ismeretszerzés és adatgyűjtés. Irodalmi funkcionális használata ennél összetettebb. Legjellemzőbb a „gyógyhasználat”, pl. valaki azért olvas, hogy elaludjon vagy lekösse gondolatait. Vannak „lazító” olvasmányok, mint a detektívregények. A kifejezetten irodalmi fogyasztás, amik az olvasást nem eszköznek tekintik. A könyv képes kapcsolatot teremteni az emberek között, de az olvasás egyéni elfoglaltság. Az olvasás antiszociális és szociális tevékenység is. Az olvasás menekülés az emberi létből. Megszünteti az egyén kapcsolatát a világgal. Minden olvasmány első helyen szórakozás és kikapcsolódás is.

A kikapcsolódás a mai világra is jellemző. A rohanó világban mindenkinek kell egy olyan hobbi, ami nyugis és a nap végén kikapcsolja. Valaki elmegy edzeni, valaki festeni kezd és valaki a könyveket választja. Mint a filmek a könyvek is egy „másik világba” visznek el minket és mikor ott vagyunk nem kell azzal törődni, hogy mi lesz holnap. Olyan világban lehetünk, amelyről sosem gondoltuk volna, hogy létezik. Persze, csak a könyvben és képzeletünkben. Olvasás közben szereplőkké válunk és fontosnak érezhetjük magunkat. Ezek a történetek erőt adhatnak és segíthetnek a saját problémáinkban is. Bár miközben olvassuk a könyvet nem biztos, hogy elsőre megértjük, hogy miért lehet nekünk fontos vagy mi a mondanivalója, a végére minden összeáll és remek inspiráció lehet, hogy pl. hogyan nézzünk szembe félelmeinkkel, hogyan bízunk önmagunkban.

A kedvenc sportolóról, zenésről, színésről vagy más híres emberről szóló könyvek is inspirálóan hatnak az emberre. Azért olvassuk, mert kedveljük az adott illetőt vagy kedveljük a munkáját vagy éppen példaképnek tekintjük. Számomra is vannak olyan személyek, akikről szívesen olvasok. Aki hatalmas inspiráció tud lenni számomra, ő nem más, mint Stan Lee, aki olyan szuperhősöket alkotott meg, mint Pókember, Vasember vagy Hulk. Stan Lee, aki egy egész képregényvilágot hozott létre, ahol a hősök is sebezhetők és olyan problémáik vannak,

amikkel az olvasó, rajongó azonosulni tud. A másik inspiráló személy/személyek a Forma 1-es pilóták. Megtanították mi az a kitartás, az, hogy soha ne add fel és hogy ne stresszeld túl a dolgokat. Ezek a könyvek sportolókról vagy művészekről vagy legyen az bárki, megmutatják, hogy ha nekik sikerült a semmiből, akkor neked is sikerülhet és ne add fel.

Mi az olvasás? Nézhetnénk ezt rengeteg oldalról, mert mindenkinek mást jelent ez a szó, tevékenység. Valakinek kikapcsolódás, egy hobbi, de lehet, hogy valakinek menekülés. Bármerre megy a világ az olvasás egy biztos pont lesz. Lehet nem könyvekkel, hanem elektromos eszközökkel, de mindig ott lesz.

1.2 Környezeti változások az olvasás szokásaiban

Az *Olvasásismeret* című könyvben az olvasást elemzik ki az elejétől a végéig. Onnantól kezdve, hogy mi az olvasás, hova tartozik, milyen színterei vannak és mennyi ember olvas, vásárol könyveket. Olvasása közben eszembe jutott, hogy milyen lenne, ha egy-két fontosabb tényezőt én is kiemelnék és megnézném hogyan alakult át, illetve milyen jellemzői vannak. A könyv 1979-ben jelent meg, hatvanas évekbeli adatok találhatók benne, de mégis megdöbbentő, hogy milyen eredményeket kaptak. Természetesen a világ azóta teljes mértékben átalakult, de a könyv egy remek alapot ad, ahhoz, hogy elkezdjük a vizsgálatot.

Az első legfontosabb tényező a család és az iskola. Mindkettő lehet sikeres és sikertelen is. A családból hozhatjuk az olvasás szeretetét, de közben lehetséges az is, hogy nem ismerkedünk meg semmilyen könyvvel. A szülőnek nagyon nagy szerepe van ebben, de erről lesz szó részletesen a következő fejezetben. A másik fontos tényező az iskola. Az iskola az a hely, ahol megtanulunk olvasni és megszerethetjük az olvasást, vagyis ennek kellene lennie, de az utóbbi időben csak elveszi a gyerekek kedvét mindentől. Az olvasást sürgetik, mert kevés idejük van a tanmenet miatt. A kötelező olvasmányok pedig régiiek, nehéz a nyelvezetük és senkit nem érdekelnek.

Ami a legnagyobb eltérést jelenti a könyvhöz képest, az a digitalizáció megjelenése. Azzal, hogy minden digitalizálva lett és mindenkinek van telefonja, amit magunknál hordunk a gyerekek mese nézése és olvasása is teljesen átalakult. A mai gyerekek már tablettel, telefonnal a kezükben születnek és az esti mesehallgatás elmarad, mert a szülő fáradt és/vagy nincs ideje, így inkább telefonon vagy TV-n néznek a gyerekek mesét. Ez is lehet egy megoldás, hiszen addig a gyermek nyugton van és leköti az, amit néz, de számos hátránya is van ennek a fajta mesefogyasztásnak. A *Digitalizáció hatásai* fejezetben részletesen kifejtem milyen problémákkal járhat, ha már gyerekkorban nem olvasunk a gyermekeknek.

Amiről a könyv nem beszél, de szó lesz az a könyvpiac helyzete. A könyvpiac 2021 óta nehéz helyzetben van. Elkezdődött a pandémia, az íróknak pedig rengeteg ideje lett arra, hogy írjanak. A pandémia mellett megjelent a papírhány problémája, ami miatt a könyvek folyamatos csúszásban vannak. 2022-re pedig fennáll az a probléma, hogy ezek miatt drágulni fognak a könyvek, ami sok embernek nem meglepetés, de már így is vannak, akik soknak találják a legtöbb könyv árát.

Tehát összefoglalva a következő fejezetekben megnézzük azokat a tényezőket, amelyek befolyásolhatják az olvasást. Mindegyik tényezőnek van jó és rossz oldala is, melyekről szó lesz a fejezetekben.

1.2.1 A család és az iskola szerepe

Katsányi Sándor szerint a kultúra átadásának legfontosabb színtere a család. A családi környezet adja az első és egész életre kiható impulzusokat. A másik fontos tényező az iskola. A család és az iskola mellett más egyéb csatorna is van: rokoni, baráti, társadalmi csoportok, egyházak, kulturális intézmények, tömegkommunikációs eszközök stb. A család „magatartásmintákat” ad a könyvekkel. A családi házban lévő könyvek vagy éppen könyvek hiánya mutatja meg a gyerekeknek, hogy milyen értéket mutat a család a könyveknek. A családi könyvek elsősorban értékek átadásával hat. Sokszor ezek a szülők tudatos szándékától függetlenül. Hozzájárul még a szülők tudatos tevékenysége, amellyel a gyerekeknek a könyvhöz való viszonyát befolyásolni szeretnék. Egyik ilyen lépés, hogy a gyerekek gyerekkoruktól fogva könyveket kapnak. A másik fontos lépés a mesélés. A gyerek hallgatás közben képeket alkot. Ez a két cél találkozhat a könyvből való olvasással. Az olvasás megtanulása után a gyerekek szabadidős tevékenységei között jelenhet meg. A szülőnek nagy szerepe van abban, hogy a gyerek megismeri és megszereti az olvasást vagy nem.

Ehhez képest a mai világban a gyerekeknek számos könyvet ajándékoznak, de egyfajta mesefogyasztás történik, mégpedig TV-n keresztül. Mint már korábban írtam a szülőnek nincsen dolga, hiszen a gyermek a kedvenc meséjét nézve lenyugszik és nem csinál mást, mint egyhelyben ül. A szülők képesek feladataikat nyugodtan elvégezni. Arról már elfeledkezünk, hogy a gyermekeknek egy kattintás és már teljesen máshol járnak. Ami azért veszélyes, mert bármilyen tartalmat fogyaszthat, ami nem neki való. Azonban Szarka-Tamás Enikő speciális mozgásfejlesztő óvodapedagógus kora gyermekkor szakirányú neveléstudományú szakember szerint a kicsi korban történő meshallgatás években mérhető iskolai előnyöket eredményezhet. Ma már bizonyítva van, hogy 3-6 éves korosztály vizsgálata alapján napi egy órát meghaladó képernyőzés hosszú távon fehérállomány károsodást eredményez, ami a kognitív képességekért felelős, tehát nehézséget okozhat az olvasásban, nyelvtanulásban, gondolkodásban. A rendszeres napi 15 perc és meshallgatás években mérhető iskolai előnyöket eredményezhet. A mesének számos előnye van, a szakember ebből ötöt emelt ki. Az első, hogy a mese oldja a feszültséget. Fontos, hogy a szülők olyan mesét válasszanak, amelyekkel a gyerekek azonosulni tudnak. Érdekes számba venni az egyéni sajátosságokat is a megfelelő könyvek és mesék kiválasztásakor. A mesék az érzelmi nevelés eszköze. Szarka-Tamás Enikő szerint az sem baj, ha egy mesét egy gyermek egymás után többször kér. Ilyenkor a gyermek talál benne valami olyat, amit újra és újra át akar élni. A mesélés értékrendet alakít a gyermeki világképben, és érzelmi nevelés egyik kiemelt eszköze, közben segíti az ok-okozati összefüggések megértését is. A gyerekek sokkal több időt töltenek képzeletvilágukban, mint a valóságban, hiszen egy nélkülözhetetlen tanulási folyamat. A legfontosabb, hogy bővíti a szókincsét. Köztudott, hogy a mesével rengeteget tanulhatnak anyanyelvükről és szókincsük is egyre bővül. A mindennapos kommunikációval szemben a könyvekből ismert szavak és kifejezések jóval összetettebbek és bonyolultabbak, mint amiket közvetlen környezetükből megismernek. A rendszeres „betűnézegetés” és a bonyolultabb szavakkal való találkozás a későbbiekben segíti az olvasás megtanulását. A mesék fenntartják a figyelmet és megtanít koncentrálni. A képes könyvek nézegetése nemcsak a fantázia beindítására van jótékony hatással, hanem a figyelem fenntartására is. Főként kisgyermekkorban, hiszen amikor a látótérbe kerül valami mozgó dolog, akkor a figyelem ösztönösen arra irányul. Ebből következik, hogy a kisgyermek mindig azonnal azzal akar játszani, amivel a másik. Erre nagyon alkalmas ellensúlyzó praktika az állóképek nézegetése könyvekben vagy diavetítőn. A képernyőzés viszont csak felerősíti a mozgásra fókuszáló figyelmet, így hosszú távon azt eredményezheti, hogy könnyen elterelhető

lesz a figyelem és ehhez gyenge koncentrációs készség párosul, ami viselkedési és/vagy tanulási zavarokat is okozhat 4-5 éves kor után. Vekerdy Tamás gyermekpszichológus azt vallja, hogy a legfontosabb az olvasóvá nevelésben a mindennapos mese. Vekerdy szerint a felolvasást később se fejezzük be. Ha otthon a szülők újságon és magazinon kívül könyveket is lapozgatnak, akkor a gyerek 1,5 éves korára szintén hasra fekszik és lapozgat.

A másik fontos tényező az iskola. Nagy Attila azt írja, hogy az olvasás megtanulása komoly követelmények elé állítja a hatéves gyerekeket. Pedagógiai tapasztalatok alapján az olvasás eredményes, ha a gyermek csak rövid időre, de már irányítani tudja figyelmét. Legyen képes „analízis-szintézis” műveletének végrehajtására. Tudja felfogni az írott szöveget, a szóképeket ne csak képzetek szintjén sajátítsa el. Elengedhetetlen, hogy beszéde, nyelvtani helyessége megfelelően fejlett legyen. Ha a gyermek korához képest nem elég fejlett az nehézségekkel fog járnai. A sikertelenség, túlzott erőfeszítés elveheti a gyerek kedvét az olvasástól. Az olvasástanítás egyik tényezője a tanuló, a másik tényező a tanítási módszer. Ha jó a módszer, akkor korrigálhatja a gyermek képességének hiányosságait. Olvasástanítási módszerek összerakása során figyelni kell a problémás gyerekekre is. Maga az olvasástanítás három csoportba osztható: szintetikus, globális és kombinált módszer. Általános iskolák Magyarországon a betűhöz egy kiinduló szó első betűjéhez kapcsolják. A tanult betűk összeolvasásával jutnak el az új szavakhoz. A tankönyvnek olvasástanítás mellett más feladatai vannak: beszéd-készség fejlesztése, irodalmi szövegek hallgatása. A globális szavakkal színessé tudják tenni a tanítók az órákat, ahol még csak kevés betű áll rendelkezésre. Ezek lennének a sikeres olvasástanulásnak a feltételei, amik azonban ma nem így néz ki. Az *Olvasás és pedagógia* című lapban jelent meg egy írás, amely az olvasással és szövegértéssel foglalkozott Cs. Czachesz Erzsébet *Olvasás és pedagógia* című könyve alapján. Évtizedek óta zajlik a vita arról, hogy tudnak-e olvasni a magyar gyerekek és milyen módon lehetne eredményesen tanítani az értő olvasást. Az iskolának kell biztosítani az olvasási képesség kifejlődését és annak tudássá válását. Az olvasás a gyermek számára újfajta gondolkodásmódot jelent. Az olvasó számára lehetőségek világa nyílik meg. Az internet és általa közvetített virtuális világ alapvető kihívást jelent a könyvet szerető ember számára. Olvasás során az írott jeleket dekódoljuk. Ennek sikerét az befolyásolhatja, hogy milyen az előzetes ismeretünk. Az olvasás rendkívül komplex szellemi tevékenység, ezért alapkérdés, hogy milyen kognitív feltételei vannak az olvasástanulásnak. Kezdő olvasók esetében fontos, hogy mekkora szókincsük van. A könyv empirikus szerzője empirikus kutatásairól számol be. A vizsgálat 7-8 éves gyerekek olvasástudását vizsgálja. Olvasást és szövegértést vizsgálta, amelynek a teljesítménye mindkét esetben jó, olvasáspróba 97%, szövegértés 72%. Második osztály után a 9 éves magyar gyerekek nemzetközi szinten már nem szerepelnek olyan jól, 31-ből a 22.-ek. Látható, hogy az iskola első 2 félévében kiváló munkát végeztek, de a folytatás valamiért sikertelen. Az iskolának az olvasás területén fontos feladata van, mert családok jelentős része nem biztos, hogy segíti az olvasás fejlődését.

Egy másik nagyobb, átfogóbb eredményt is érdemes itt megvizsgálni. Ez nem más, mint a PISA-teszt. A megfelelő olvasáskészséget vizsgálja a 2018-as PISA-teszt, melyben a magyar 15 éves tanulók nincsenek jó helyen. Magyarországon kb. 250 iskola 5100 7-10.évfolyamos tanulója vett részt. 2018-ban a szövegértési feladatsor viszonylag nehéz volt, három szövegből álló szövegegyüttest kaptak, amiből nagyobb mennyiségű információt kellett kezelniük. A szöveg nehézsége 5.képességszintű volt. A PISA2018 újdonságai, hogy alkalmazkodik a tanuló sikerességéhez. Pontosabb eredményeket kapnak, kérdésesebb összevethetőség a korábbi eredményekkel.

A legutóbbi PISA-teszt 2018-ban volt, melynek eredménye 2019-ben lett közzé téve. A PISA-tesztről tudni kell, hogy három tantárgyból készítenek felmérést, matematika, természettudomány és szövegértés. Ebben a dolgozatban csak a szövegértési eredményeket fogom megvizsgálni. 2018-ban 5% rendelkezett otthon internet hozzáféréssel. A fejlődő technikák megváltoztatják az emberek olvasási szokásait és az információcsere módját, akár otthon vagy az iskolában. A magyar 15 éves tanulók 177 percet töltöttek online, 220 percet interneteztek. Ezzel párhuzamosan úgy tűnik, hogy szabadidejükben kevesebbet olvasnak. Ha olvasnak, a 15 évesek szépirodalmat olvasnak, amelynek kb. állandó százaléka 28%. Többet olvasnak online formátumban. A PISA a szövegértésre fókuszál, ami több, mint pusztán olvasás. A szövegértést olyan tevékenységként fogalmazza meg, amely során az olvasó interakcióba lép az olvasott szöveggel és a feladatokkal. A vizsgálat célja, hogy megállapítsák milyen szintű a diákok szövegértési képességük. Azt vizsgálták, hogy a résztvevő 15 éves tanulók mennyire eredményesen igazodnak el az egy-egy többelemű digitális szövegekben. Az eredményeket több szempontból vizsgálják. Először az átlagpontszámokat szemléltetik, majd az oktatási rendszerek tanulói milyen arányban értek el bizonyos teljesítményszinteket. Megnézik az eredménykülönbségeket is. PISA2018 alapító szervezet 37 országa mellett 42 ország bonyolította le a felmérést. A szövegértési átlagteljesítmény 2018-ra csökkent, 487 pontra. Az első helyen Kína, másodikon Szingapúr foglal helyet. Magyarország szövegértése éppen csak az OECD-átlag alatt teljesítő országok közé sorolható. A szövegértési eredmény 6 pontot emelkedett 2015-höz képest (470 pont). De az eredmény statisztikai értelemben a mérési hibahatáron belül esik. Hazánkkal egyenértékű eredményt nyolc másik résztvevő ért el: Horvátország, Olaszország, Izland, Lettország, Litvánia, Oroszország, Izrael és Fehéroroszország. A szövegértési vizsgálat során nyolc szintből épül fel a szövegértésskála. A képességszintek nemcsak a diákok teljesítményét írják le, hanem a felmérésben szereplő adott szintű feladatok nehézségi szintjét is. Magyarországon a nagy hányada éri el legalább a 2.szintet, diákok 75%-a teljesít legalább 2.szinten, ami az OECD átlagnál kis mértékben, de jelentősen alacsonyabb. Húsz oktatási rendszerben a tanulók több, mint 10%-a tartozott a kiválók közé, Magyarországon ez 5,7%. A teljesítmény három gondolkodási művelethez kapcsolható (információ-visszakeresés, értelmezés, értékelés és reflexió). A három gondolkodási művelet szerinti eredmények tekintetében Norvégia esetében a szövegértés átlaga 499 pont. Az információ-visszakereső feladatokban 503, értelmezést mérő feladatokban 498, az értékelést és reflexiót kívánó feladatokban pedig 502 pontot értek el a norvég 15 évesek. Magyarország eredménye sem egyenemű, legerősebb az értelmezés típusú műveletekben (479 pont). Az értékelés és reflexió feladatokban ennél gyengébben teljesítették (477 pont). A legalacsonyabb eredményt az információ-visszakeresésben érték el (471 pont). Az átlageredmények változása nemcsak Magyarországra jellemző, hanem az országok többségére. Az átlageredmények változása mögött minden esetben a populáció teljesítményeloszlásának változása áll. A PISA definíciója szerint, akik a 2.szintet nem érik el, ők az alulteljesítők. Számukra kihívást jelent egy-egy szöveg értelmezése. A kiváló képességű tanulók elérik az 5.képességszintet. 2018-ban a tanulók negyede nem érte el a 2.szintet Magyarországon. 2015-höz képest mindhárom területen javult a helyzet, kis mértékben csökkent az alulteljesítő tanulók aránya, ezzel a magyar eredmény az EU-tagállamainak átlagához közelít. A kiválóan teljesítő tanulók arányát tekintve kisebb ingadozás tapasztalható. 2018-ban 5,7% szövegértésből érte el legalább az 5.képességszintet. A magyar PISA populáció 71%-a a 9.évfolyamon tanult. Tanulók 19%-a ekkor tizedik éve a köznevelési rendszerbe évfolyamismétlés nélkül. Tanulók 8%-a tanult 8.évfolyamon és 2%-a a 7.évfolyamon. A 9. és 10. évfolyamos tanulók átlageredménye között mérési területenként 24-34 pontos különbség van. A szövegértés

átlageredménye alapján Magyarország az OECD-átlag alatt tartózkodik a nyolcadik helyen. A teljes országok között pedig a 33.helyen helyezkedik el.

Az iskolán belül fontos még az olvasókönyv és a kötelező olvasmányok is. Az olvasókönyv az első könyv, amelyből megtanulják a betűket és megtanulnak olvasni is. A kötelező olvasmányok az első összefüggő szöveg, melyet meg kell érteniük, majd különböző feladatokat kapnak hozzá. Ezekből a feladatokból látja a tanár, hogy a gyerekek hogyan haladnak az olvasással és partnerével, a szövegértéssel. Nagy Attila szerint az olvasókönyv előnye, hogy sok éves tapasztalat alapján készült el és megkíméli a pedagógust a szöveg összeállításával. Hátránya, hogy kötött szövegű, elején rövid szövegek vannak, amit a gyermek gyorsan megtanul és emlékezetből mond. A könyvben lévő képek is segíthetnek. A gyermek tudni fogja, hogy melyik képhez melyik szöveget kell mondania. Az olvasástanítás előtt ajánlott táblára vagy füzetbe írt szöveget olvastatni. Előnye, hogy a tábláról olvasásnak, hogy a gyerekeknek pillanatnyi fejlődése alapján válogatják össze. Jó dolog, ha a gyerekeknek már fiatal korukban mesekönyvet adnak a kezükbe. A szövegek legyenek egyszerűek, ne álljanak hosszú, összetett mondatokból. Kezdő olvasóknak a könyvek meséje/szövege legyen rövid, hogy a gyerek ne fáradjon el az olvasásban. A betűk legyenek nagyobb típusúak, a képek pedig illusztrálják a könyvet. A gyerek először a képet nézi meg, aztán olvassa a szöveget. Azonban az iskoláknak egyre kevesebb tankönyv lehetőségük van. 2019 áprilisában a Tankönyvek Országos Szakmai Egyesületének (TANOSZ) alelnöke, Romankovics Andrással készítették interjút. Elmondta, hogy ugyanazok a magánkiadás tankönyvek, amelyek az akkori tanévben megfeleltek a tantervi követelményeknek, a 2019-ben megjelent tankönyvjegyzéken már nem szerepel. TANOSZ számítása szerint míg 2018-ban 3350 kötet közül választhattak a pedagógusok, 2019-ben 2754 szerepel a listán. Az állami és magántankönyvek aránya 70-30%. Az adatokba beleszámítanak a speciális tankönyvek, szakképzési kiadványok is. A magyar, matematika, történelem, természettudományok, idegen nyelv még nagyobb arányban csökkent a rendelhető magánkiadás kötetek száma. 2018-ban 993 ilyen kiadvány szerepelt a jegyzékben, idén már csak 368 van a listán. Romankovics András szerint a helyzet abszurd, mert bizonyos esetekben nem lehet egy tankönyvcsaládot egyben rendelni. A TANOSZ kiadott egy alternatív tankönyvjegyzéket, így az iskolák a szülőkkel összefogva megrendelhetik a hiányzó könyveket. Azonban vannak olyan iskolák, ahol megtiltották a pedagógusoknak, hogy a szülőket anyagilag terheljék, pedig a Szülői Hang Közösség korábbi felmérése szerint a szülők inkább költenének néhány ezer forinttal többet azért, hogy a gyermekük minőségi tankönyvből tanuljon. Pilz Olivér, a Tanítanék Mozgalom egyik alapítója és a miskolci Hermann Ottó gimnázium tanára mondta el, hogy a közismert tárgyakat illetően tovább szűkült a kínálat. Olivér fizikát tanít és csak egy könyvből választhat. Az angol tanárok akadtak ki a legjobban, évfolyamonként egy-két tankönyvre szűkült a választék. Mindeközben az egyházi iskolák, akik nem állami intézmények, olyan tankönyveket rendelnek amilyet akarnak.

Másodikos korukban megismerkednek az úgynevezett „kötelező olvasmányokkal” is. 2019-ben Homonnay Hilda magyar tanárt kérdezték a kötelező olvasmányokról: a kötelező olvasmányoknak céljuk van, hiszen értő olvasásra tanítja őket, illetve, hogy bővüljön a szókincsük, de a nevük miatt sem lehet megszerettetni, hiszen kötelező olvasmányok. A pedagógus élvezetessé tudja tenni. Az utóbbi időben a gyerekek nem tudnak azonosulni a regény cselekményével. Hilda néni szerint a leírás megmozgatja a fantáziát, képzelőerőt. Rómeó és Júlia olvasása előtt megtanította a diákoknak hogyan kell a drámát olvasni, majd a könyv olvasása után a gyerekekkel fogalmazást íratott. Fiúknak Júlia, lányoknak Rómeó szemszögéből kellett happy enddel befejezni a történetet, így belehelyezkedtek a történetbe,

valóban meg tudták érteni. A tanárnő szerint is fontos, már pici korban könyvet adni a gyerekek kezébe. Aki így nő fel, soha nem tagadja meg a könyveket és még a kötelezőket is elolvassa. A tanárnő óráján sokan szerették volna elolvasni a könyveket e-book formájában, de nem engedte. Tanárnő szerint el kellene felejtetni azt a szót, hogy „kötelező”, csak természetes úton beépíteni a tananyagba. A mai gyerekeknek nem hősökre van szükségükre, hanem empátiára, elfogadásra, csapatmunkára és gondolkozásra nevelje az adott olvasmány.

Egy másik interjúban diákokat és magyar tanárokat kérdeztek a témával kapcsolatban. A történet onnan indul, hogy egy magyar szakos bölcsész és tanár végzettségű könyvszerető és könyvíró elolvasta gyermeke helyett *A láthatatlan embert*. Olvasónaplót közösen készítettek, vagyis lediktálta gyermekének a válaszokat. Hármast kaptak. Így fogalmazott: „A szívem szakadt meg a diákokért, akiket lenevelnek az olvasás öröméről.”. Egy neve elhallgatást kérő tanárnő mondta azt, hogy „sok magyar tanár annyira becsontosodott, hogy gondolkodás nélkül tolja a régi sémát, ha kell, ha nem.”. A baj a szűk látókörű tanárokkal van. Más országokban közös olvasási élményként dolgozzák fel az irodalmat, míg itthon elvárják a gyerekektől, hogy otthon kínlódjanak vele. Míg a nyugatos időszakban frissítették az olvasmányokat, most 60-70 éve ugyanazok a kötelező olvasmányok. A tanárnő az *Assassin's Creed*- kalandjátékkal szokta motiválni a gyerekeket. Az *Assassin's Creed* fejleszti a kreativitást, művészetet, fantáziát, ezért viszi be az órára. A regényeket gyakran filmen nézik. Probléma még a teljesen irreális órakeretek kérdése is. Moldován Szilvia a Kőrösi Csoma Sándor baptista gimnáziumban tanít irodalmat. Szerinte a legrosszabb, hogy alig vannak tanárok és már az is „hatalmas öröm”, ha van egy olyan tanár, aki bemegy órára, tanít, esetleg még tanmenete is van. Ami a régi rendszerből maradt és rossz az az irodalomtörténet kronologikusan tanítása, még rosszabb a tankönyvi kényszer. Szilvia szerint arról is fontos beszélni, hogy a gyerekek mennyire leterheltek, semmi idejük otthon olvasni. Ha a gyerekeket kérdezzük, akkor úgy tűnik az olvasás megszerettetése az általános iskolai tanítók kezében van. Az egyik waldorfof iskolában a gyerekek kaptak egy modernizált könyvlistát és onnan kellett választaniuk, olyan szerzők szerepeltek rajta, mint Agatha Christie, Rejtő Jenő. A gimnazista Kata szerint alsós korban fontos, hogy olyat olvassunk, amit élvezünk. Egy jól megválasztott kötelezővel az olvasást meg lehet szeretetni és még függővé is válhat a gyerek. Van, ahol az olvasónapló elkészítésénél is támogatják a kreativitást. Kata szerint a magyar rendszer nagyon sok, száraz, tényszerű dolgot vár el. Ha a szaktanárt nem érdekli, mi érdekli a diákjait és csak az elavult kötelezőket erőlteti, szakadékot erősíti meg a tanár és diák között. Réka egyik magyar tanárával beszélgetett, aki azt mondta, nem értik miért olvasnak fantaszt, mert annak semmi értelme és minek van szükség a kitalált lényekre, ha itt a való világ.

A probléma az, hogy egyre kevesebb a tanár itthon. Valahol a fontos érettségi tárgyakhoz sincsen tanár. Akik pedig még a pályán maradtak hosszú évek óta dolgoznak a szakmában és nem változtatnak az óráik menetén. Ha 20 évig bevált a tanítási módszerük, akkor minek változtatnának. A másik probléma, hogy amióta megváltoztatták a NAT-ot, azóta még többet kérnek a gyerektől. Még több kötelező olvasmány, még több író és költő életét kell tudni. A diákok már elsőtől kezdve le vannak terhelve, szabadidejük kevés és már a tanulástól is elvették a kedvüket. Vekerdy Tamás szerint meg kell tanulni az iskolában olvasni és ez általában elmarad. Úgy gondolja, hogy abnormális az ötlet, hogy az elsős gyerekeknek karácsonyra már írni, olvasni kell. Nem betűkkel kellene kezdeni, hanem a tanító néninek izgalmas, érdekes könyveket, szövegeket kellene felolvasni, amit kinyomtatott példányban a gyermek haza tudna vinni. Vannak olyan könyvek, amik „beszippantják” őket, de ezek nem a kötelező olvasmányok

közül kerülnek ki. Az iskoláknak azt kell elérnie, hogy megszerettesse az olvasást, a gyerekeket „élvező olvasóvá” tegye.

1.2.2 Digitalizáció hatásai

A hatvanas években Magyarországon megjelentek a rádiók és televíziók. A TV-ben nem volt lehetőség annyi műsort nézni, mint manapság, de már felforgatta a családok életét. A könyv a szociológia szempontjából is megvizsgálja az olvasást. Az 1960-as évek első felében a legelterjedtebb művelődési program az olvasás volt, illetve a rádió hallgatása. A rádiózásé volt a vezető szerep és második helyen volt az olvasás. 1972-ben reprezentatív kutatást végeztek az MRT Tömegkommunikációs Kutatócsoportban. A szabadidő növekedett, de a művelődés nem növekedett. Az művelődött többet, aki előtte is. Kulturális programnál első helyen volt a rádiózás, majd a televízió és csak a harmadik helyen az olvasás. Az 1960-as és 1970-es évek között a televízió nézés nőtt, míg az olvasás csökkent. A csökkenés nem az olvasók számával történt, hanem a gyakoriságával. Egyértelmű, hogy a könyvekre a TV jelenti a legnagyobb kihívást. A társadalomban a szabadidő növekszik, ahogy a képernyő előtt töltött idő is. Az olvasásra fordított idő vagy állandó vagy lassan csökken. Két vélemény alakult ki: Az első szerint a társadalom előnyben részesíti az eszközt, ha könnyen kezelhető, előnyösebb. Így a televízió is azzá vált, hiszen az információt közöl, szórakoztat, analfabéták vagy nehezen olvasók számára életszerűbb. A másik vélemény, hogy ezek a tömegkommunikációs eszközök nem versenyben vannak egymással, hanem erősítik egymást. Tehát a TV kulturális értékek középpontba helyezésében segítő társ lehet. Amerikai irodalom szerint a televízió úgy segíthet, hogy az irodalmi műveket megfilmesítik. A tévéadaptációk itthon is nyomon követhetők, pl. Mikszáth egy-egy művének változata. Habár a televízió segíthet, mégis megemlíti a könyv egy negatívumot. A TV segíthet, de nem azokban a rétegekben, ahol a televízió pozitív hatását várják.

Az amerikai irodalomnak igaza volt. Egyre több könyv kap valamilyen képernyős változatot, film, sorozat, de még animációs sorozat is készül. Könyvekből és képregényekből egyaránt készülnek. Az iskolai kötelező olvasmányok is meg vannak filmesítve, ami könnyen segíthet a gyerekeknek. Előnye a kötelező olvasmányoknál, hogy nem kell elolvasni a diákoknak, hanem megnézik filmben és legalább valamilyen fogalmuk van arról, hogy miről szolt a könyv. Egy-egy filmben az időszakot is meg tudják érteni. Hátránya, hogy nem túl részletes és sok információ vagy fontos jelenet kimarad a filmből. Az utóbbi években egyre több filmadaptáció történik, de ezeknek is megvan az előnyük és hátrányuk. Előnyük, hogy a nagy rajongók láthatják kedvenc könyvüket megelevenedni a képernyőn. A film vagy éppen sorozat sokkal több embert vonz a képernyő elé és több rajongója lehet az adott könyvnek. Még előnye, hogy a fantasy vagy sci-fi könyvek világát megnézhetjük képernyőn is, amely a számítógépes technikával még élethűbb. Olyan világban lehetünk, ami elképesztő. Hátránya itt is, hogy mivel a film nem lehet hosszabb 3 óránál ezért vannak jelenetek, amik kimaradnak. Ezek a jelenetek a rajongók számára pedig nagyon fontosak és meghatározók. Fontos kiemelt helyet kap a fantasy ebben a könyvben és erre remek példa a *Harry Potter*, *A gyűrűk ura* és a Stephen King könyvek sikere. Az első *Harry Potter* 2001-ben jelent meg, melyben számos CGI-t alkalmaztak, de tökéletesen bemutatta azt a világot, amelyet J.K Rowling elképzelt. Hatalmas sikere volt ennek a világnak és mind a hét könyvből filmet készítettek. Nem csak filmek vannak a könyvekből. A Netflixen nem rég jelent meg a *Sandman* vagy éppen HBO-n *A szolgálólány meséje*, ami már az ötödik évadnál van. Mivel a filmipar egyre nagyobb biznisszt lát a könyvek megfilmesítésében, biztosan készülni fognak még később is.

Hipotézis, amit a könyv említ, hogy a társadalmi változással a könyv és a televízió funkciója megváltozott. Egyes korokban, társadalmi rétegekben a könyveknek két funkciója volt: egyedi kulturális érték és szellemi kultúra jelentős részét hordozta és a társadalom a társadalmi konszenzus megteremtésében, fenntartásában működött közre. A társadalmi fejlődés gyorsulásával a könyv egyre kevésbé tudott lépést tartani. A TV és rádió az önreflexió ideális médiuma lett. A tömegkommunikációs eszközökből hiányzik a kulturális önállóság, eredetiség és ezeket a könyveknek kell betölteni.

A mai világban a telefon egy státusszimbólummá vált és mindenki azt nézi kinek milyen telefonja van és mindig a legújabb kell mindenkinek. Mindenki a telefonon lóg és mondhatni azon éli mindennapi életét. Egyre több alkalmazásra, játékokra kattantunk rá, ami miatt egész nap a telefonunkon vagyunk. A gyerekek, különösen az iskoláskorúak a virtuális térben már nem időszakosan, hanem folyamatosan jelen vannak. Rengeteg változás: kommunikáció térteljesítése, újabb és újabb médiumok. Maryanne Wolf 2018-ban fogalmazta meg, hogy a digitális kultúra nemcsak a figyelem-koncentrációt, hanem a tanulást is fenyegeti, illetve a szépség és az igazság felismerését is. A Z generációra sok minden jellemző, de az elmélyülés nem. Soha nem látott mennyiségű információ megy át az agyukon, de ezeket kevésbé képesek rendszerezni, így a tanulási, ismeretszerző képességük is gyengébb. Multitasking jellemző rájuk, de ez csak felszíniesség. 2017 és 2019 között hazai felmérést készítettek „Az én könyvtáram” címmel, ami EFOP-pályázat során végeztek el. Az a magyar iskoláskorú gyerekek voltak vizsgálva. Kérdés az volt, hogy milyen viszonyuk van a könyvekhez és az olvasáshoz. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár az „Az én könyvtáram” című kiemelt projekt részeként kérte fel a Psyma Hungary Kft-t, hogy végezze el a felmérést. Két alkalommal 2017 és 2019 őszén. 2019-ben a kisiskolások, a 10-14 évesek háromnegyede, 14-17 évesek több, mint 90%-a internetező. A felnőtteknél a kor előre haladtával fordított a tendencia. A gyerekek esetében (3-17 éves korosztály) 5,2%-a 10-20 percenként nézi meg telefonját. A két adatfelvételt nem vetették fel össze egymással, csak változásokat kerestek. A legaktívabb netezők a korábbiakhoz képest arányuk a duplájára nőtt, majdnem 9%-ra. Akik 1-3 óránként lépnek fel az internetre, arányuk csökkent 24%-ról 16%-ra. 2017-ben 26% mondta azt, hogy nem használ netet, 2019-re ez a szám 18%-ra csökkent. A „10-20 percenként ránéz a telefonjára” 6-9 évesek 3%-a tartozik ide., 10-13 évesek 8,2%-a, 14-17 évesek 22,4%-a. a mai középiskolások és egyetemisták többsége permanensen elérhető. A kapott üzeneteket azonnal megnézik, fontosnak érzik magukat. A kérdezettek 49%-a kommunikációs céllal használja, 40% információszerzéshez, 43% szórakozási céllal használja a közösségi médiát. 14-17 évesek 13,5%-a napi rendszerességgel használja a netet munkavégzésre, illetve házi feladat készítésénél. 6-9 évesek 4,9%, 10-13 évesek 11,4%-a használja a netet tanulásra. A vizsgálat nemek szerinti megosztást is megnézte, legaktívabb kategóriában 51%-a fiú. Akik naponta többször használja a netet 54% szintén fiú. Internetet nem használók között 51,6% lány. 2017-ben megkérdezték az internethasználattal kapcsolatos szokásokat. Ezekkel az adatokkal összefüggést kerestek az olvasási kedv és a digitális kultúra iránt elkötelezett gyerekek között. Azok, akik folyamatosan online vannak, 57,7% egyetlen könyvet sem olvasott. 1-3 óránként netre ránézők 28,7% között van a nem olvasók száma. A 2019-es vizsgálat számai sokban különböznek, a számok negatív irányba mozdultak el. A folyamatosan online lévő fiatalok 61,3%-a nem olvasott könyvet. A nem netezők között nagy arányban vannak a sokat olvasók, közel 26%. Az eredményt szétválasztották 9-13 és 14-17 éves korosztályra. A 9-13 évesek között a nem internetezők között 64,3% nem is olvas. A 14-17 évesek között 223 fiatalot kérdeztek meg, ebből 1 hetente egyszer-kétszer netezik és ketten sosem használ internetet és

nem is olvasnak. 2017-es kutatásban a fiatalok könyvvízlése átalakult, előtörtek a fantasy, sci-fi könyvek, illetve a képregények. A 14-17 évesek között 32,6%-a olvas szívesen fantasyt. 2019-ben alig volt változás. A fantasy olvasók 96,4%-a folyamatosan online van.

Az internetnek természetesen nemcsak negatív hatásai vannak, hanem vannak olyan olvasói közösségi oldalak, amelyek tagjait az olvasás hozta össze. Ilyen pl. a moly.hu, ami egy kommunikációs felület. Az olvasók olvasóposztot készíthetnek, értékelhetik a könyveket, figyelhetik mások tevékenységét. A 21.században csúcsra jutott a fanfiction. Rajongók által továbbgondolt és írt történetek. Ezeket különböző oldalakon megosztják egymással. Egymásnak tanácsokat tudnak adni, de akár üzenetben is tudnak beszélgetni. A fanfiction születése mögött nincs pénzszerzési szándék. Ilyen oldal, pl. a Merengő. Gyakori panasz, hogy a könyvkiadás is rossz irányba halad, az értéktelenebbé felé. A digitális „bennszülöttek” egy részét olyan könyv érdekli, amelyből film készült vagy hírnevet szerzett celebek (színész, zenész, sportoló) (élet)történetei. Ugyanakkor egyes műfajok hatalmas népszerűségnek örülhetnek, mint a sci-fi és fantasy.

Mint a család és az iskolánál itt is mindennek megvan az előnye is hátránya. Egyszerűbb az élet az internet és okoseszközök világában, mert gyorsabban tudjuk intézni a dolgainkat, de közben háttérbe szorulnak a könyvek. Lehet, hogy a sok digitalizált dolgokkal, tevékenységekkel eljutunk egy olyan világba, amelyet a Fahrenheit 451-ben álmodtak meg.

A fejezetek alapján jól látható, hogy az olvasás kérdését több irányból is vizsgálhatjuk, hiszen mindenkinek mást jelent. Az olvasás legfontosabb állomása az iskola, ahol megismerkedünk az olvasással. A PISA jól mutatja, hogy Magyarország rossz helyen áll, hiszen az értő olvasás megtanítása kimarad az oktatásból. A kötelező olvasmányok régiek és nehezek. Sokat kérnek az iskoláktól, miközben tanárok sincsenek. Akik pedig vannak, ők már idősek és a megszokott módon tanítanak. Semmit nem fognak változtatni! Ami még nagy hatással van az olvasásra a digitalizáció, ami nagy problémákat jelent az utóbbi években, hiszen már egészen kisgyermek is jelen vannak az online térben.

2. A könyvpiac helyzete

2.1 Könyv és/vagy olvasás

A könyvpiac nehéz helyzetbe van egészen a pandémia óta. A papírhány, mely elsőszámú problémaként lépett fel 2021-ben jelent meg. A Könyvesmagazin 2021 őszén írt erről a problémáról. A probléma olyan mértékű, hogy bizonyos könyvek csak csúsztatással tudtak megjelenni. Emellett a papír drasztikus emelkedése meglátszódhat a kiadványok árán is. Globális papírhány miatt jelentősen emelkedett a papír ára. A Fumax arról írt Facebook-oldalán, hogy emiatt elképzelhető csúszások vagy hiányok. Az okokról a CBC írt: a könyvnyomtatáshoz szükséges (papír, tinta) világszintű hiánya azt eredményezi, hogy bizonyos könyvek megjelenését el kellett halasztani. A probléma hatással volt a karácsonyi időszakra, amikor rengeteg könyvet szoktak eladni. Az olvasókat arra biztatják, hogy rendeljék meg előre a könyveket. A VOX arról cikkezett, hogy a hiány háttérében a pandémia, a papír iránti megnövekedett kereslet és a nyomdaipar szabályozása áll. Ők azt írták, hogy attól nem kell félni, hogy rögtön könyvhiány lesz, hiszen a könyvpiacin hónapokkal előtte szoktak tervezni. Az viszont előfordulhat, hogy az új könyvek megjelenése csúszik majd.

Deszy is leírta ezeket a híreket, de ő részletesen leírta, hogy honnan indul az egész probléma. A helyzet kialakulásában nagy szerepe van a pandémiának. A legtöbb nyugati ország statisztikái szerint a könyvek fogyása megemelkedett. Az NPD Bookscan szerint 2021-ben 21%-kal nőtt meg az eladott könyvek száma. A pandémia miatt sokan kezdtek el többet olvasni a szabadidejükben., ez pedig meglátszott a fogyáson. A papírhány messzire nyúlik, egészen a fapéphiányig. A Sheridan nyomda jelentése szerint a fapép ára 1200 dollárra nőtt tonnánként. A pandémia során drasztikusan megemelkedett az online rendelések száma. Ezeket is karton-, vagyis papírdobozokba csomagolják. A globális könyvkiadói válság mellett más problémák is fennállnak, hasonló gondok vannak a festékekkel is. Deszy is mindenkit arra figyelmeztet, hogy ha valamilyen könyvet nagyon várunk, mindenképp rendeljük meg.

2022-re megérkezett a piac következő problémája és ez nem más, mint a könyvek ára. A megemelkedett nyomdai eszközök ára mellett megjelent az infláció, ami hatással van minden termék árára, nem csak a könyvekre. A KSH adatai szerint 7 év alatt 530 Ft-tal, 15,5%-kal nőtt a könyvek ára. Nyáry Krisztián, a Lira kreatív igazgatója azt nyilatkozta, hogy 2020 és 2021 között kb. 4%-kal emelkedtek az árak, aminek az okai a könyv előállítási költségének emelkedése, növekvő bér- és rezsiköltség. Kovács Péter a Libri-Bookline Zrt. vezérigazgatója elmondta, hogy a könyvárak növekedésével számolnak. A könyvek általános emelkedésével és a kedvezőtlen gazdasági folyamatokkal kapcsolatban elmondta, hogy Nyugat-Európában megállt az árak növekedése, ez azt jelenti, hogy Magyarországon is így lesz. Nyáry elmondta, hogy 2021 folyamán már megjelent a nagykereskedelemben a nyersanyagárak növekedése, ez a kiskereskedelmet még nem érintette, tehát a vásárlók csak az inflációs növekedést érzékelték. A nyomdaipar képviselői arra számítottak, hogy 2021 végén az áremelkedés fél évig tart, mostanra a helyzet kiszámíthatatlan. A válság meg fog jelenni a könyvek árában. A drágulás miatt a lakosság kevesebb könyvet fog vásárolni, ezért a könyvkiadóknak ezzel is számolniuk kell. A könyvek árának felső határa 2021-re 6000 Ft-ra emelkedett, de számít az is, hogy keményítáblás vagy puhakötésű könyvről van-e szó.

A csúszás még most is jelen van, hiszen a problémák nem tűntek el. Cassandra Clare író a pandémia alatt kiadott 2 könyvet is. A *Chain of Gold* 2020.márciusában jelent meg. Clare könyvei megjelenés után pár hónappal már fordítást kapnak és megjelennek vagy az év vége felé kerülnek a polcokra. Ez a könyv több, mint egy évet csúszott és 2021.decemberében került

a boltokba. Ennek a trilógiának a második része, a *Chain of Iron* 2021.márciusában jelent meg, magyar megjelenésről nincs semmilyen információ. Ha az előzőből indulunk ki 2022.decemberében bekerülhet a polcokra a fordítás. M.J Arlidge krimiíró könyvei sem jelennek meg és semmilyen információt sem osztanak meg a kiadók. Arlidge Helen Grace sorozata, amely 12 könyvből áll, magyarul csak kilenc érthető el. A sorozat 11. és 12. könyve 2021.júniusában és 2022.júniusában jelentek meg és egyik könyv sem kapott fordítást. Ez a lista hosszú és lehetne még sorolni, hiszen még mindig vannak olyan könyvek, melyek magyar fordításra várnak.

3. Kutatások az olvasásról

3.1 Napjaink olvasási szokásai

Az utóbbi időben egyre nagyobb szerepet kapnak a fantasy regények a fiatalok körében. De mi is az a fantasy? A fantasy vagy urban fantasy varázslatot vagy más természetfeletti elemeket használ fő cselekményelemként, témaként vagy környezetként. A varázslók vagy más mágikus lények gyakoriak ezekben. Fontos nem összekeverni a fantasyt a sci-fivel. A különbség közöttük a narratív elemek hihetősége. Egy sci-fi elbeszélése valószínűtlen, de látszólag lehetséges a logikai tudományos vagy technológiai extrapoláció révén, míg a fantasy narratíváknak nem kell tudományosan lehetségesnek lenniük.

Varju Zsuzsanna írt 1999-ben a fantasyról. Magyarországon a '80-as évek közepén megjelent egy stílusirányzat a fantasy. Egy olyan öntörvényű világ, melynek saját történelme, idő- és térbeli jellemzői, népei, mitológiája van. Fantázia szabad megnyilvánulását, hétköznapi megcsinálását, felszabadulást adja. A fantasztikus irodalmak eltávolítanak minket a realitástól: újfajta, a hétköznapi élet nem forduló szituációk. A társadalmi megítélés jórészt alul, illetve félreinformáltság miatt meglehetősen negatív. Magyarországon, a fantasy irodalmi jelenséggé sincsen számoltartva. Olvasóközönség egy nem túl széles rétege. A természetfölötti jelenségeket valószínű környezetben, reális hősökkel együtt megjelenítő szépirodalmi művek. Fantasyre jellemző a modernség, a misztikum iránti „mozgalom”. Tudatosan elszakad a realitástól, öntörvényű világot teremt. Az olvasók ezáltal eltávolodhatnak a való világától. A fantasy megjelenése túlmutat a hagyományos értelemben vett műfaji határokon. Képzőművészet, olvasmányok fontos szerepet kapnak, könyvek, novellák, kártyajátékok, internetes fórumok mind hozzátartoznak.

A fantasy olvasók döntő többsége 11-13 éves korában ismerkedik meg a műfajjal, jellemző életkori csoportok a kamaszok, illetve az egyetemisták. Magyarán lehet, hogy a gyerekek iskolai terhelése megnőtt. Egyre kevesebb idő marad a játékokra, egyre jobban a tudatalatti megszólító mesékre marad idő. A fantasy lehetőséget ad a „mesekorszak” kitolására. Ezekben a könyvekben a problémák kezelhetőbbek, csodák minden naposak. Serdülőkorban lévőket érdekli a kaland, kockázat, próbatétel. A fantasy a kaland, a fantáziát és az irracionális igényeit elégíti ki. Az egyetemisták esetében a valóság előli menekülés, saját valóság megteremtése. Olvasás közben úgy érzi, hogy aktív résztvevője az adott könyvnek.

A fantasy a kollektív tudattalan felé fordulás. A kollektív tudattalan szimbólumként jelenik meg, ismétlődő, újra és újra feltűnő, sajátosan kiemelt szerephez jutó motívumok, természeti jelenségek. Jellemző még a rá a mítoszalkotás. A nagy fantasy írok újraértelmezik, aktivizálják a nagy mítoszokat, pl. Tolkien A gyűrűk ura sorozata egy modern Nibelung- legenda. A fantasy szereplőire jellemző a heroikus ábrázolásmód. Szereplői általában hősök: kiváló harcosok, különleges képességgel rendelkeznek. Mindig kell egy szembeállított gonosz, akivel fel kell venni a harcot, de ez nem egyéni érdek, hanem az adott világ egésze. Egyre fontosabb szerepet kapnak a női alakok, de csak valamilyen hagyományos női szerepben ábrázolják. A fantasy jellemzője még a közelharc és a csatajelenetek részletes leírása. Könnyen bemutatható a szereplők ügyessége. A fantasy szerzői szeretik a vastag könyveket, ahol bőven van rengeteg hely a világok bemutatására: országokat, népeket, nyelveket aprólékosan mutatnak be. Fantasztikus helyszínek kiemelkedők, ezáltal a hősök is rá tudnak csodálkozni az eléjük táruló világra.

A legtöbb a való világban játszódik egy kis varázslattal vagy egy elképzelt jövőben. A fantasy sikere a Covid alatt nőtt meg. Segített az embereknek kiszabadulni a valóságból. A bezártságot segített leküzdeni, miközben különböző világokban kalandozhattunk. Kitalált világ, népek, nyelvek, szereplők, amelyek precíz pontossággal ki vannak dolgozva. Az fiatalok imádják mindezeket. Lenyűgöző, mikor a rajongók, olvasók különböző teóriákat gyártanak egy-egy népről, vagy amikor különböző részletes rajzokat készítenek a könyvben található leírások alapján. A legtöbb könyv főszereplője nő és minden nő egy erős és brutális szereplő. Számtalan példával be is lehet ezt bizonyítani, például Katniss Everdeen, akivel rengeteg fiatal tudott azonosulni, de emellett tanulhattak tőle bátorságot, család iránti felelősségvállalást. Katniss karaktere sem tökéletes, hiszen rendkívül makacs az egész trilógiában. Ilyen még Celaena Sardothien, akit képtelenség megtörni. Évek óta sóbányákban szenved, de egy pillanatra sem hátrál meg. Mindeközben végig nőies és humoros marad. Nemcsak a szereplők vannak részletesen kidolgozva, hanem minden csata is. Minden leírás részletes, de nem túl hosszú. A leírások nem 20 oldalak, de mégis minden apró részletet megismerhetünk. A fantasyk 320 oldaltól egészen 848 oldalszámig léteznek, létezhetnek.

Magyarországon mivel csak az utóbbi időben- Covid óta- kezdett el hódítani a fantasy, így nem találtam kutatást erről a műfajról. Külföldön sincs külön vizsgálva a fantasy. A fantasyt mindig a fiction és sci-fi-vel együtt vizsgálják. Ebben a témában nehéz volt kutatást találni, hiszen ez a műfaj csak pár éve kezdett el virágozni, hiába voltak már előtte is nagy sikerű fantasy könyvek, sorozatok. Már korábban is említettem, fontos, hogy a két műfajt nem szabad összekeverni. A sci-fi valamilyen logikus magyarázat alapján lehetséges, míg a fantasy teljesen elvarázsolt helyeket, népeket ír le. Ha valamilyen könyvesbolt oldalán beírjuk, hogy sci-fi vagy fantasy vagy fiction, ezek mind együtt járnak és egy kategóriába vannak. A kutatás, amit a témában találtam a sci-fi és fantasyt vizsgálta együtt. Azokat emelem ki a kutatásból, ahol a fantasy is szóba került.

Egy friss kutatás kimutatta, hogy a sci-fi és fantasy definíciói erősen meghatározottak az akadémiai vitákhoz képest, és a sci-fi olvasók nem tekintik a műfajt a fantasy alkategóriájának. A kutatás a következő kérdésekre kereste a választ: 1. a sci-fi és fantasy közönség demográfiai jellemzőik, 2. mit gondolnak a válaszadók, hogy a sci-fi mennyire befolyásolja a valós tudományhoz való hozzáállást, a. szerintük a sci-fi milyen előnyöket generál a tudománynak, b. szerintük a sci-fi hogyan befolyásolhatja a többi ember hozzáállását a tudományhoz és c. eltérnek-e a tudósok ábrázolásai a valós tudósokhoz képest. 3. van-e jelentős összefüggés a válaszadók jellemzői, a műfajra adott válaszaik és a tudományhoz és a tudósokhoz való viszonyulás között. Ez a cikk a Science Fiction and Fantasy: Your Experiences című, 2015 novemberében indított és egy évvel később lezárt online felmérés eredményeit írja le, amelyre 909 egyedi válasz érkezett. A Science Fiction and Fantasy: Your Experiences felmérés úgy készült, hogy információkat gyűjtsön azokról, akik ma sci-fit és fantasyt olvasnak és hogy hogyan viszonyulnak a tudományhoz és tudósokhoz és mely könyveket részesítik előnyben. Ebből a célból a felmérés tartalmazza azokat a kérdéseket, amelyek az olvasási szokásokra, műfaji preferenciákra, tudományhoz való hozzáállásra és a demográfiai jellemzőkre vonatkozik. A felmérés 57 kérdést tartalmaz, 3 egymást követő szakaszban: olvasási preferenciák, tudományhoz, sci-fihez, fantasyhez való hozzáállás és a válaszadók demográfiai adatai. A válaszadók átlagéletkora 42 év és a nemek közötti arány a nők javára dől, 54,5%-kal. Az átlagéletkor alacsonyabb volt a nőknél, mint a férfiaknál. A válaszadók világszerte megoszlának, a válaszok 42,8%-a Észak-Amerikából jött. A legtöbb válaszadó (81,7%) első nyelve az angol, a maradék 15 különböző nyelv között oszlik el, beleértve a finn nyelven

beszélőket, 1,1%-kal. A válaszadók jobban kedvelik az olvasást, mint más tevékenységeket, 85,1% az olvasást részesíti előnyben. Majdnem mindenki, 95,5% nyilatkozott úgy, hogy mindig olvasnak valamit, az átlagos válaszadó havonta 5 könyvet és egy-két magazint olvas el. Az olvasók többsége (87,3%) 15 éves kora előtt kezdett el sci-fit olvasni és 76,5%-uk ugyanannyit vagy többet olvasnak, mint mikor elkezdtek. A sci-fi és a fantasy az előnyben részesített irodalom (85,6%) és ugyanez az arány mondta azt, hogy a sci-fi és fantasy ugyanolyan jó vagy jobb kategória, mint a többi típus.

Jacqueline Manuel és Don Carter jelenlegi kutatásukban angol anyanyelvű ausztrál tinédzserek jelenlegi és korábbi olvasási szokásait vizsgálták. Manuel és Carter (2015) azt is megállapították, hogy a sci-fi és a fantasy nem volt népszerű a tinédzserek körében, a 12 fiúból 6-ot érdekelt (42%) és 12 lányból 8-at (12%). A lányok számára a fantasy volt az első, a fiúknak pedig a második a műfajok között. Az olvasott anyag mennyisége, valamint az a szempont, hogy önállóan vagy más külső tényezők befolyása alapján választottak-e olvasmányt, befolyásolják az eredményt. A jelen sci-fi és fantasy tanulmányban leírt átlagon felüli olvasási mennyiség összefüggésbe hozható a magas iskolai végzettséggel, 82,4%-uk egyetemi végzettséggel rendelkezik.

Máshol is kiderült, hogy a sci-fi és a fantasy népszerű a fiatalabb olvasók között és hogy az olvasási anyag önálló vagy irányított kiválasztása adja a legtöbb oktatási hasznot. A fantasy és sci-fi irodalomra való nyitottság és fiatal korban történő buzdítás javíthatja a konzisztens és nagy mennyiségű olvasásra való hajlamot, ami kihatással lehetnek a kognitív fejlődésre és a tanulmányi előmenetelre.

Mint már említésre került a kutatás alapja a 2020-ban készült TÁRKI olvasástanulmány, amelyben a magyar lakosságot vizsgálták. A TÁRKI Társadalomkutatási Intézet Zrt. 2020 nyarán kutatást végzett a rendszeresen olvasó felnőtt magyar lakosság olvasói és könyvvásárlási szokásainak feltérképezésére. Az online kérdőívet 2020.június.26-augusztus.5 között 2910 fő töltötte ki. A felnőtt magyar lakosság 13%-a olvas rendszeresen, 34% alkalmanként, 53% egyáltalán nem olvas. A 60 évnél idősebbek és nyugdíjasok csoportja is az átlagnál nagyobb arányban olvas. A nők 15%-a rendszeresen olvas, amíg a férfiak 59%-a nem olvas. Az online kérdőív kitöltői átlagosan 37 könyvet olvasnak el egy évben: 21% legfeljebb 10-et, 24% 11-20 között, 16% 21-30 között. Ugyanakkor 21% 31-50 darab könyvet, 18% 50-nél is több könyvet olvas el egy év alatt. A nők átlagosan 38 könyvet olvasnak el, míg a férfiak 33-at. 54% a kitöltöttek között egyszerre 1 könyvet olvas, 46% egyszerre több könyvet is olvas. A könyvolvasók 72%-a olvas szépirodalmat, 73% fantaszt, krimi, sci-fit. 2020-ban 46% évente egy idegennyelvű könyvet elolvas: 90% angolul, 19% németül, 9% franciául. 4-5% között van az olasz, spanyol és orosz. Az idegennyelven olvasók 29%-a több nyelven is olvas könyveket. Akik nem szeretnek olvasni az 45%-a a kitöltőknek, 33% időhiányt jelölt indoknak. 21% inkább filmeket vagy sorozatokat néz, 16% más szabadidős tevékenységekkel tölti az idejét. A könyvkedvelő online válaszadók között 44% vásárol havonta, 35% negyedévente, 7% félévente, 12% pár alkalommal és további 2% más forrásból szerez be könyveket, mivel soha nem vesznek könyveket. A kutatást külön kitért az új olvasási lehetőségekre is, mint e-book vagy a hangoskönyv. A válaszadók közül 97% vásárolt nyomtatott könyveket, 29% e-bookot és csupán 8% vásárolt hangoskönyvet. Az utóbbi időben a vásárlás is átalakult, hiszen rengeteg lehetőség van a könyvek beszerzésére. 88% maradt a hagyományos könyvesboltból vásárlásnál, de szintén 88% online rendel. 52% inkább az antikváriumot választja, 44% közvetlenül a könyvkiadótól vásárol. 31% Könyvhéten vagy Könyvfesztiválon és 23%

bevásárlóközpontokban vásárol. Az e-book esetében 83% magyar áruházból, 30% külföldi oldalról vásárol. Hangoskönyvnél 44% könyvesboltban vásárol, 13% külföldi webáruházban, 10% közvetlen kiadótól. Online válaszadók 49%-a havi rendszerességgel jár könyvesboltba, miközben 12% legalább félévente.

2021 októberében kiadtak egy kutatást, ami az Egyesült Királyságban élő gyerekek és fiatalok olvasási szokásait vizsgálta 2020 tavasza és 2021 eleje között. A 2020-as tavaszi lezárás során készített kutatás kimutatta, hogy több gyerek és fiatal mondta, azt, hogy élvezte az olvasást és gyakrabban olvastak, mint a világjárvány előtt. A gyerekek és fiatalok megjegyzései arra utaltak, hogy ez azért lehetett, mert hirtelen lett idejük (újra) foglalkozni az olvasással, kevesebb egyéb tevékenység vette el az idejüket. Ez a jelentés azokra a megállapításokra épül, amelyek bemutatták, hogy a gyerekek és fiatalok hogyan vélekedtek az olvasásról 2021 elején, ami pont egybeesett a harmadik lezárással az Egyesült Királyságban. Legutóbbi Annual Literacy kutatást 2021.január és március közepe között végezték. A folyamatban lévő világjárvány és az iskolák lezárása ellenére 42 502 8 és 18 év közötti gyerek és fiatal vett részt az online kérdőívben az Egyesült Királyság 117 iskolájából.

2021 legfontosabb eredményei: 51,5%-a a gyerekeknek és fiataloknak mondta azt, hogy élvezték az olvasást. Ez valamivel alacsonyabb, mint a 2020-as tavaszi első lezárás idején (55,9%). A szakadék aközött, hogy a fiúk és lányok mennyire kedvelték az olvasást, ugyanakkora maradt 2021 elejéig, amit már a 2020-as lezárás alatt láthattunk. Több lány kedvelte az olvasást, mint a fiúk. 30,1%-a a gyerekeknek és fiataloknak mondta azt 2021-ben, hogy naponta olvasnak valamit szabadidejükben, ami alacsonyabb, mint az első 2020-as lezárás idején. Az olvasás szeretetével együtt az olvasás mennyisége hasonlóképpen alakult, több lány olvasott szabadidejében, mint a fiúk, ez nem változott 2021-re sem. A kikapcsolódást szolgáló olvasás volt az egyik fő ok, amiért a gyerekek és fiatalok olvastak, 2021 elején, 52,7% ezt mondta, ezt követte 2 oktatási szempont: új dolgok megismerésében segítség (51, 4%) és új szavak tanulása (49,8%). Minden harmadik azt mondta, hogy az olvasás boldoggá tette őket és több, mint 1 a 4-ből azt mondta, hogy az olvasástól jobban érzik magukat, amikor szomorúak. 5-ből 1 fiatal számára az olvasás kapcsolatot teremtett a világgal.

1.ábra: Children and young people's reading engagement in 2021

Az olvasás továbbra is támogatja a gyerekek és fiatalok mentális egészségét, 44,6% egyetért azzal, hogy az olvasástól jobban érzik magukat. Messze a legnépszerűbb olvasmány a gyerekek és fiatalok körében a szöveges üzenet (92,4%), ezt követi a játékon belüli kommunikáció (87,4%). Kettőből egy még mindig olvas papíralapú fictiont szabadidejében, míg 28,1% szintén olvas fictiont online. Összeségében 2021-ben többen olvasnak különféle formátumokat online/képernyőn, mint egy évvel korábban. Ugyanakkor kevesebben olvasnak papíralapon. Amíg 2021 adatai magasabbak voltak 2020-hoz képest, ennek ellenére mégis volt visszaesés, amikor a 8 és 18 éves gyerekek és fiatalok 51,5%-a mondta azt, hogy vagy nagyon szerette, amit olvasott (21,6%), vagy nagyon sokat olvasott (29,9%). Az egyik oka, hogy kevesebben olvastak 2021 elején a 2020-as lezáráshoz képest, hogy kevesebb idejük volt olvasni, mert több tanuló ismét iskolába járt. 2021 elején több lány (55,9%), mint fiú (45,6%) élvezte az olvasást. Több 8 és 11 év közötti gyerek (62,4%) is azt mondta, hogy élvezték az olvasást 2021 elején, az olvasás élvezete a 11 és 16 év közöttiek körében csökkent, majd újra emelkedett. Arra is kíváncsiak voltak, hogy hogyan változott meg a dinamika az évek során különösen amiatt, hogy a pandémia súlyosbítja a társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket. Ez arra utal, hogy a lezárás megnövelte a lányok és fiúk közötti olvasásélvezet különbségét, 2020 eleji 2,3% különbségről 11,5% különbségre. Mostanra nyilvánvalóvá vált, hogy ez a szakadék kisebb, de 2021 elejéig kitartott, ahol a szakadék fiúk és lányok olvasásélvezete 10,3% volt, ismét a lányok javára. 2021 elején kevesebb 8-11 év közötti gyerek mondta azt, hogy élvezte az olvasást. Ez azt jelenti, hogy a 8-11 és 11-14 évesek között 13,2%-ról 15%-ra nőtt a különbség, a tavaszi lezárás és 2021 eleje között viszont ismét csökkent 11,7%-ra. Hasonlóképpen növekedett az olvasásélvezeti különbség azok között, akik otthon maradtak és azok között, akik iskolába mentek, 2020-as tavaszi lezárás során 1,4% különbségről 4,2%-ra nőtt 2021 elejére. 2020-as tavaszi lezárás során több gyerek és fiatal mondta azt, hogy az olvasás segített a mentális egészségükön. Valóban, 59,3% mondta azt, hogy az olvasástól jobban érezték magukat. Ez enyhén csökkent 2021 elejére, a gyerekek és fiatalok 44,6%-a mondta ugyanezt. Bár a százalék alacsonyabb, a fiatalok kétötöde még mindig azért olvas, hogy jobban érezze magát. 34,4% mondta azt, hogy az olvasás boldoggá tette őket, 26,1%-ot felvidített az olvasás, amikor szomorúak voltak. 19,3% számára az olvasás kapcsolatot teremtett a világgal. A napi olvasás is javult a 2020-as tavaszi lezárás során, minden harmadik gyerek és fiatal mondta azt, hogy naponta olvastak szabadidejükben. Ezek a javulások nem voltak tartósak, 2021 elejére a szintek a 2020 eleji tapasztalatok alá csökkentek. 2021 elején több lány (33,4%), olvas naponta szabadidejében, mint fiú (25,9%).

42,9%-a a 8-11 év közötti gyerekeknek mondta azt, hogy naponta olvasnak, a napi olvasási szintek 11-16 év között csökkennek, majd ismét kissé emelkednek. 51% olvas papíralapú fictiont, míg 28% online. 42,5% olvas papíralapú nem fictiont, 18,2% online. 61,7% olvas dalszövegeket online, 7,9% papíralapon olvas dalszövegeket. 2021-ben magas volt a könyvtulajdonosok száma: 94,2%-nak vannak saját könyveik és 95,4%-nak vannak otthon könyvei, amiket olvasni tudnak. Amikor azt kérdeztük, hogy mit csináltak, amikor a pandémia során zárva voltak a boltok és könyvtárak kettőből egy ember azt mondta, hogy újra olvasta azokat a könyveket, amik otthon voltak, ötből ketten többet olvastak online. Kis százalékuk töltött le először Ebookra könyvet vagy könyvtári alkalmazást. 2020 tavaszán készült kutatás után néhány hónappal kimutatták, hogy az olvasásélvezet jelentősen megnőtt, 55,9%-a mondta azt a gyerekeknek és fiataloknak, hogy szeretnek olvasni. A gyerekek megjegyzései arra utalnak, hogy a pandémia miatti iskolabezárások miatt több idejük volt arra, hogy olvassanak, sokaknak esélyt adott arra, hogy újra felfedezhessék az olvasás szeretetét.

Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy sok gyereknek még mindig nincs otthon saját könyve, és egyes megjegyzések azt mutatták, hogy iskolákban és közkönyvtárakban elérhető olvasmányokhoz való hozzáférés hiánya káros hatással volt a gyerekek könyv és olvasási érdeklődésére. Ez kiemeli a könyvajándékozási programokat, és az iskola és közkönyvtárak támogatják a leginkább rászoruló gyerekeket, azzal, hogy összehozza őket olyan könyvekkel, amelyek inspirálhatják őket.

3.2 A fiatalok olvasási szokása

Szeretném bizonyítani, hogy a fiatalok, vagyis a 14-29 év közöttiek sokat olvasnak. Szeretném bizonyítani, hogy ez a csoport inkább a fantasyt választja. Illetve, hogy a fiatalok inkább könyveket vesznek, mint könyvtárba járnának. A dolgozat elméleti kereteinek igazolásához kérdőíves felmérést végeztem a 14-29 éves fiatalok, fiatal felnőttek körében. A kérdőívet a Facebookon osztottam meg, illetve Facebookon a „*Deszy könyvajánló csoportban*”, amelynek több, mint 10 000 tagja van, 2022.júliustól szeptemberig lehetett kitölteni. A 21 kérdésből álló, feleletválasztós és kifejtős kérdések többféle válaszra adott lehetőséget.

A kérdőívet 565 fő töltötte ki. Az online kutatást kitöltők között 96,8% nő, 2,8% férfi és 0,4% egyéb válaszoló vett részt. **Az életkori elosztásban jelentősebb számban a 24-29 év közöttiek voltak, őket követte 37,5%-kal a 19-23 évesek köre, továbbá 22,5%-kal a 14-18 évesek.** 235 fő vidéki városban él, 168 fő kistelepülésen. 114 fő pedig Budapesten. A válaszadók közül 9 fő jelezte, hogy falun él. Többen voltak azok, akik külföldön élnek, London, Németország, Ausztria, Erdély, Kárpátalja és Szlovákia neveződött meg a helységnevek között.

Olvasásra vonatkozó kérdések előtt megkérdezésre került mennyit használják a telefont, illetve, hogy mennyi filmet vagy sorozatot néznek. A telefont 59,5% 1-3 óra között használják a kitöltők, ezt követték 25,7%-kal azok, akik 4 vagy annál több órát használják. 14% csak 30 perc-1 óra között veszi igénybe az okoseszközt. Legkevesebben 30 percet használják a telefont, mindössze 0,9%. Ha csak a közösségi média átnézésére, e-mail írásra és üzenet váltásra használjuk a telefont, az 1-3 óra közötti idő egy átlagos időtartam. 14% sem sorozatot, sem filmet nem szokott nézni. 6%-a a válaszadóknak nagyon sok filmet vagy sorozatot néz. A következő három kategóriában pár százalék különbség figyelhető meg. 30,1% nagyon keveset néz filmet vagy sorozatot, ami azt jelenti, hogy csak akkor, ha idejük engedik. 30,4% keveset fogyasztja ezeket a tartalmakat. Közel volt ehhez a két kategóriához, de mégis a legtöbben válaszolták, azt, hogy sokat, vagyis napi 2-3 órát néznek filmet vagy sorozatot, összesen 31%.

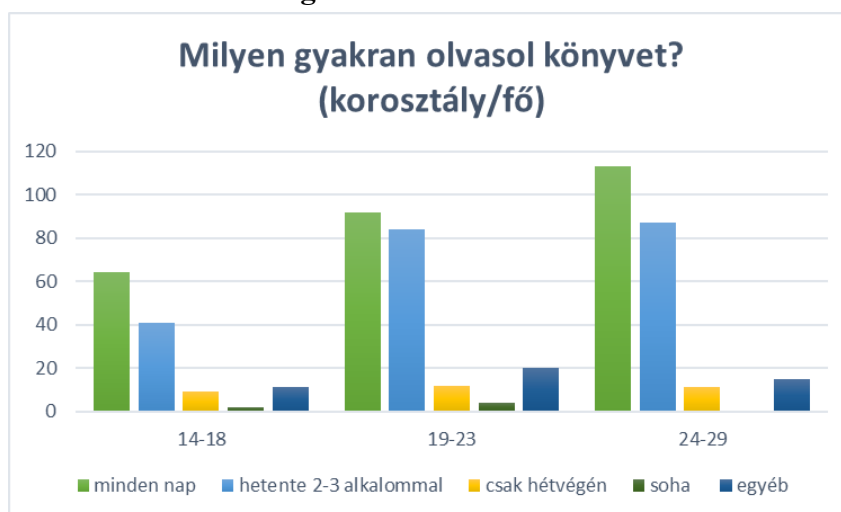
A kiküldött kérdőív három nagyobb fejezetből, csoportból áll. Egyrészt a fiatalok olvasási szokásairól érdeklődtem, azaz: milyen gyakran olvasnak könyvet és online könyvet, mennyi könyvet olvasnak el 1 évben és hogy milyen műfajú könyveket olvasnak szívesen. A második egységben a kérdezettek vásárlási szokásai kerültek górcső alá. A harmadik részben a fantasy olvasásáról kérdeztük a válaszadókat.

4. Olvasni sem könnyű- vizsgálat az olvasási szokásokról (fiatalok)

A kutatás érdekessége, hogy a fiatalokat sokszor kritizálják azért, mert nem olvasnak. A kérdőívre adott válaszok és a kutatási eredmények alapján mégis csak az a megállapítás, hogy a fiatalok szeretnek olvasni, gyakran vesznek könyvet a kezükbe. Az olvasás által szeretnének elmenekülni a hétköznapiakból. A kutatás is jól mutatja, hogy a 14-29 év közöttiek szívesen olvasnak nyomtatott könyvet.

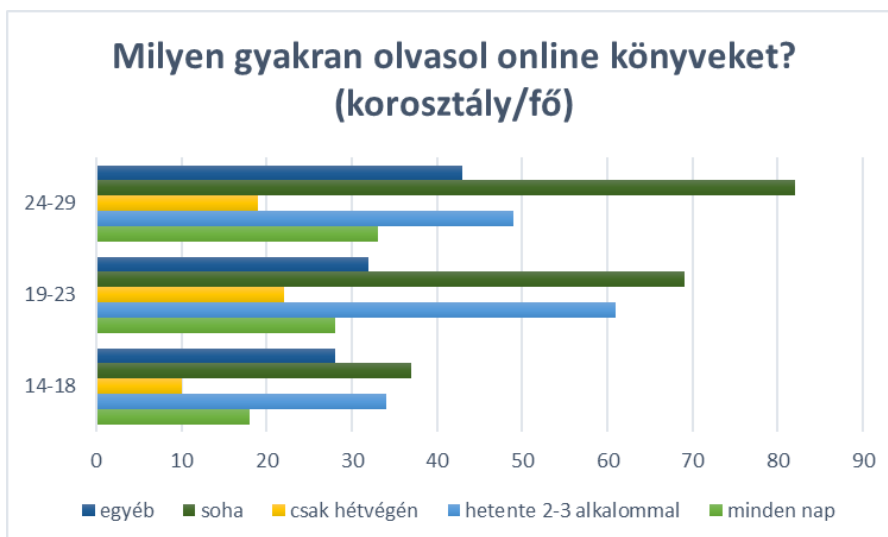
A válaszadók 47,6%-a minden nap olvas, 37,5% hetente 2-3 alkalommal. 5,7% csak hétvégén olvas. Lehetőség volt saját választ is megadni, ahol a legtöbb válasz az volt, hogy akkor olvasnak, ha idejük engedi, illetve, ha találnak olyan könyvet, ami érdekli őket. Az online könyvolvasásnál megfordultak a válaszok, ami azt jelenti, hogy 33,3% soha nem olvas online könyveket. 25,5% hetente 2-3 alkalommal, 14% minden nap olvas online könyveket. Ezt követi 9%-kal azok, akik csak hétvégén használják ki ezt a lehetőséget. Itt is szintén volt lehetőség saját választ megadni, ahol a legtöbb előforduló válasz az volt, hogy ritkán, nagyon ritkán olvasnak online formátumban. Ami még sokszor előfordult, hogy akkor olvasnak így, ha a könyvet csak online vagy PDF formátumban találják meg.

Az 2.ábrán látható, hogy mind a három életkor kategóriában minden nap olvasnak, majd ezt követi a hetente 2-3 alkalommal. **A 14-18 évesek között minden nap 64 fő olvas, míg 41 hetente 2-3 alkalommal. 19-23 évesek körében 92 fő olvas minden nap és 84-en hetente 2-3 alkalommal. 24-29 évesek között 113-man olvasnak könyvet minden nap és 87-en hetente 2-3 alkalommal. A soha lehetőséget kismértékben választották, a 14-18 évesek között mindössze két fő, ennek a kétszerese volt a 19-23 évesek között. 24-29 évesek csoportjában senki nem választotta ezt a lehetőséget.**

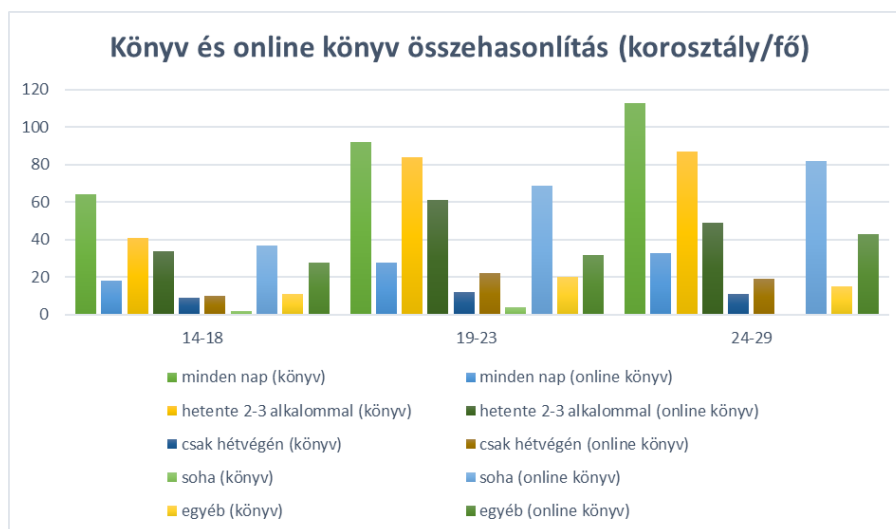
2.ábra: Saját kutatás, 2022

A 3.ábrán látható, hogy a soha lehetőség mindhárom csoportban a legtöbbet választott, majd ezt követi szintén a hetente 2-3 alkalommal. A soha lehetőséget a 24-29 évesek csoportjában választották jórészt, összesen 82 fő, míg hetente 2-3 alkalommal 49 fő olvas online. A 19-23 éveseknél a két válaszlehetőség között 8 válaszadó különbség van, 69-en soha nem olvasnak és 61-en hetente 2-3 alkalommal. Ugyanez a helyzet a 14-18 évesek között is, összesen 3 fő különbség van a két válasz között. Soha nem olvasnak online 37-en és hetente 2-3 alkalommal 34. A mindennapos olvasás a 24-29 évesek között a legmagasabb, 33 válaszadóval. A legtöbb E-bookot használnak és azon fogyasztják a könyveket. A 14-18 között 10 fő van, aki minden nap olvas online könyvet, a 19-23 évesek között ez 28.

3.ábra: Saját kutatás, 2022

Az összehasonlított ábrán látható, hogy magasan kiemelkednek azok, akik inkább papíralapú könyveket olvasnak. Előfordult olyan is, aki soha nem olvas, de megfigyelhető, hogy a 24-29 év közöttieknek nem volt ilyen válaszadó. Ami szintén magasan kiemelkedik az ábrán, az már a korábban említett hetente 2-3 alkalommal való olvasás. Szintén kiemelkedők azok a válaszadók, akik soha nem olvasnak online könyveket. Minden csoportban előfordult ilyen válaszadó: a 14-18 évesek között 37 fő, 19-23 évesek között 69 fő és a 24-29 éveseknél 82 válaszadó.

4.ábra: Saját kutatás, 2022

Mint a telefon használatánál, a naponta hány óra olvasás kérdésénél is az **1-3 óra közötti lehetőség végzett első helyen, 66%-kal**. A 4 vagy annál több óra és 15-30 perc válaszok között **2,8% különbség van**. 15-30 perc között **18,4% olvas**, míg 4 vagy annál több órát **15,6% olvas**.

Arra a kérdésre, hogy mennyi könyvet olvasnak el 1 évben, a válaszadók közül **0,4% egy könyvet sem olvas el 1 évben**. Lehetőség volt saját választ is megadni, amire majd később kitérek. A válaszadók **59,3%-a több, mint 10 könyvet olvas el 1 évben**. **17,7% 6-10 darab**

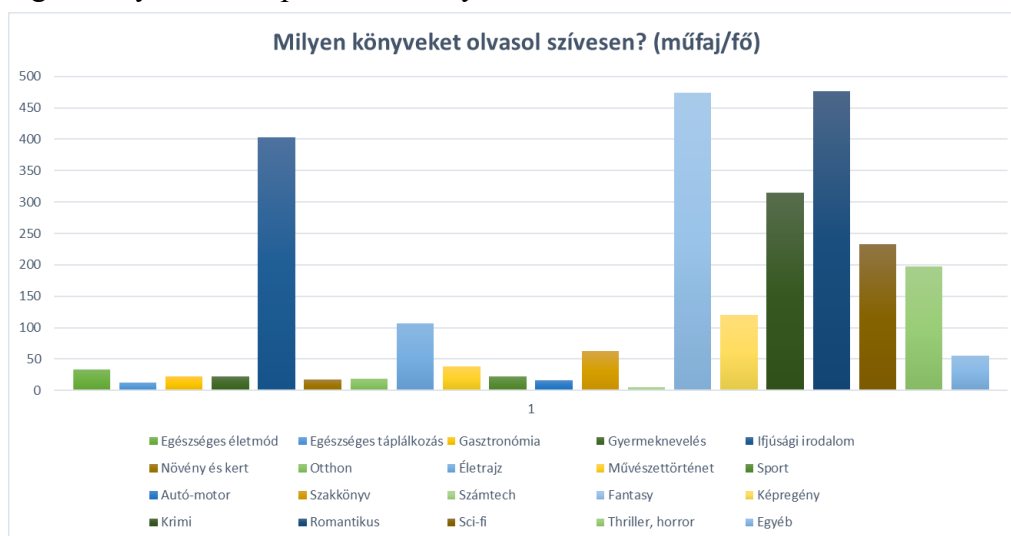
könyvet és 11% 0-5 darabot olvas el. Mint említettem volt lehetőség saját választ is megadni, amiből nagyon sok érkezett. **Ami kiemelendő: kb. 13 fő 100 és/vagy 100-150-nél több könyvet olvas el 1 évben. 16 fő 50 vagy 50-nél több könyvet olvas el. Öten 20 vagy annál több könyvet olvasnak el 1 évben, négyen pedig 40-et. Egy fő mondta azt, hogy 200-nál is több könyvet olvas el 1 évben.** Az, hogy valakinek lehetősége van ennyi könyvet elolvasni 1 évben, az két dolgot enged feltételezni: egyszerre több könyvet is olvas vagy okoseszközeit is olvasásra használja.

A kérdőív rákérdezett arra is, hogy mennyi könyv található az otthonukban és ezekből mennyit olvastak el. Ahogy a 5.ábra is mutatja mindenkinek található az otthonában könyvek. A 14-18 évesek csoportjában két válaszadó van, akik semmilyen könyvet nem olvastak otthoni gyűjteményükből. Jól mutatja a tábla, hogy a felnőtt fiatalok körében többen több, mint 100 könyvet birtokolnak otthonukban, de ezekből ők sem olvasták mindet. Az elolvasott könyvek számánál kiemelkednek a 19-23 év közöttiek, akiknél 78 fő 1-50 könyvet olvasott el otthoni könyveikből. Ezt követi a 24-29 évesek csoportja, ahol 76 válaszadó olvasott el 51-100 olvasmányt. A 14-18 évesek körében 29 válaszadónak van otthon 1-50 között a gyűjteménye, melyből 24 fő olvasta is ezeket a könyveket. Az egyéb kategóriákba olyanok tartoznak, akiknek akár több, mint 1000 könyve is lehet otthonukban. Ebből többen vannak olyan válaszadók, akik nem olvasták az összes olvasmányt.

korosztály	Otthonukban megtalálható könyvek					Ezekből a könyvekből az elolvasottak száma				
	0	1-50	51-100	100+	egyéb	0	1-50	51-100	100+	egyéb
14-18	0	29	32	61	5	2	24	49	18	4
19-23	0	30	61	112	9	0	78	73	56	5
24-29	0	46	48	113	19	0	71	76	65	14

5.ábra: Saját kutatás, 2022

A 6.ábra jól mutatja, hogy **a fiatalok egyik kedvenc műfaja a romantikus, de szorosan ezt követi a fantasy.** A két műfaj között két embernyi különbség figyelhető meg. Őket követi az ifjúsági irodalom, 403 fővel. Ezután jön a krimi 315 fővel, 233 válaszadó a thriller, horrort olvassa szívesen. 120-an a képregényeket választották, 107-en életrajzi könyveket. 198 válaszadó adott meg más műfajokat is. A legtöbb, ami előfordult: manga, történelmi regények, ezotéria, erotikus könyvek, kalandregények. Amit még ennél is többen írtak a pszichológiai könyvek és szépirodalmi könyvek voltak.

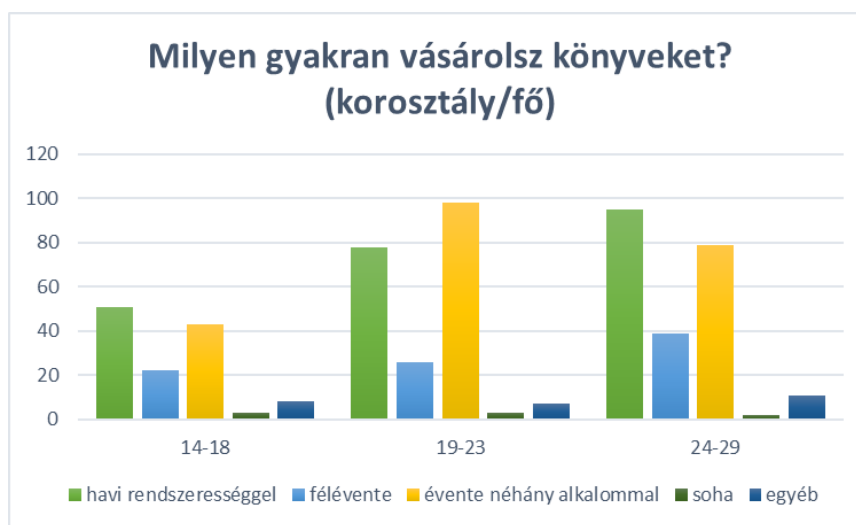

6.ábra: Saját kutatás, 2022

4.1 Vásárlási szokások

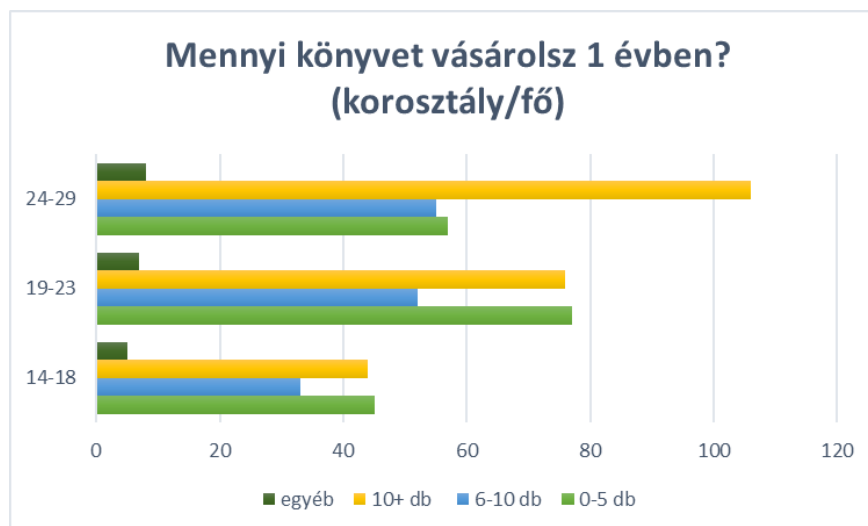
E fejezet keretében összesen négy kérdés vonatkozott a vásárlásra, amelyből egy igényelt több időt. A kérdések: milyen gyakran vásárolsz könyvet, mennyi könyvet vásárolsz 1 évben, hol vásárolsz szívesen és mi a véleményed a könyvek áráról. Az első kérdésnél 39,6% havi rendszerességgel, 38,9% évente néhány alkalommal vásárol könyveket. 15,4% félévente jutalmazza meg magát valamilyen könyvvel. 1,4% soha nem vásárol, de ehhez a válaszhoz hozzá lehet adni azokat is, akik saját válaszukban azt mondták, hogy inkább könyvtárba járnak vagy kölcsönkérnek inkább az olvasnivalót. Illetve voltak még olyan válaszadók, akik azt mondták, hogy változó mennyire gyakran vásárolnak, mert vagy akkor, ha találnak jó könyvet vagy akkor, ha valamilyen számukra fontos megjelenés történik.

Ahogy a 7.ábra is mutatja, a korcsoportok között is jelentős különbségek vannak. **A 14-18 évesek között 51 fő vásárol havi rendszerességgel.** Ez a szám a legmagasabb ebben a csoportban. **19-23 éveseknél legmagasabb számban az évente néhány alkalommal válasz szerepel, 98 fővel.** **Havi rendszerességgel vásárol 95 fő a 24-29 évesek között.** A 14-18 évesek körében az, hogy kevesen vásárolnak havonta azzal is magyarázható, hogy nem dolgoznak, önálló keresettel nem rendelkeznek. Zsebpénzt nem biztos, hogy kapnak, vagy ha mégis, akkor nem könyvekre költi, hanem szórakozásra. Amit még érdemes kiemelni, hogy volt olyan válaszadó, a fiatal és fiatal felnőtt korosztályban, akik soha nem vásárolnak könyvet. A 24-29 éves korosztályban csökkent a nem vásárlók száma.

7.ábra: Saját kutatás, 2022

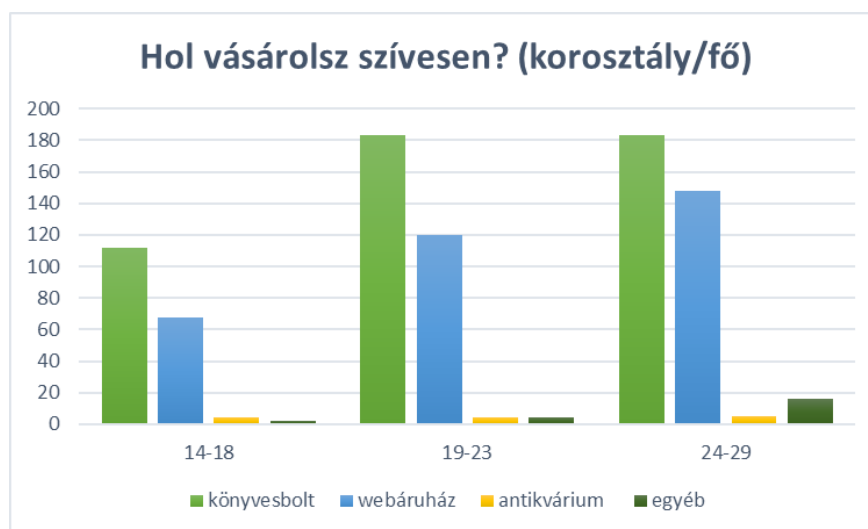
Hogy mennyi könyvet vásárolnak az érintettek 1 évben megoszlik, 40% vásárol több, mint 10 könyvet, 31,5% 0-5 db könyv között és 24,8% 6-10 db között. Van, aki nem számolja, hogy mennyit vásárol, más azt írta, hogy változó, illetve előfordult még a sok válasz is. A legjellemzőbb válaszok: 100 vagy 100 körüli a vásárolt könyvek száma, 30-40 közötti és 50+ (40-60, 60+, 70, 80+). **A 14-18 évesek között a 0-5 db és 10+ db között kizárólag egy válaszadónyi különbség van. Szintén ez a különbség figyelhető meg a 19-23 évesek között is, csak kicsivel több válaszadóval. A 24-29 évesek körében a legtöbben több, mint 10 könyvet vásárolnak 1 évben, amit a 8.ábra is mutat. A 0-5 darab és 6-10 darab lehetőségek között csak 2 fő az eltérés.**

8.ábra: Saját kutatás, 2022

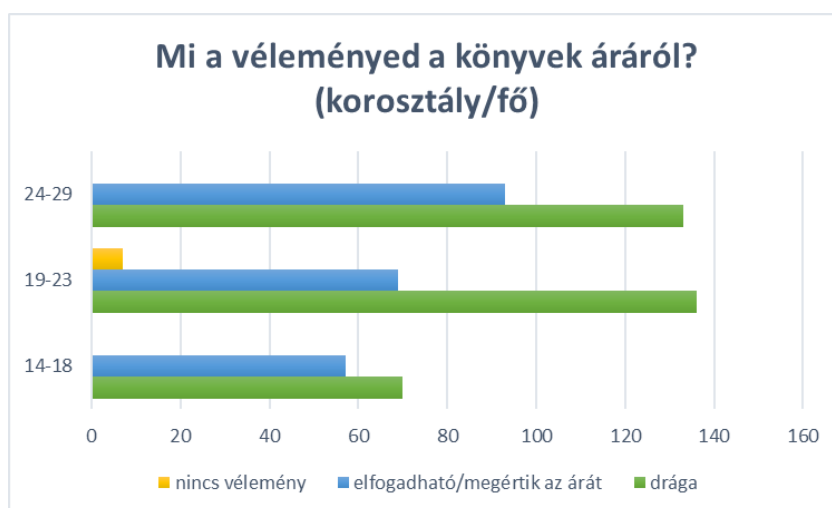
A harmadik csoportba tartozó kérdések, arra vonatkoztak, hogy a választ adók hol vásárolnak szívesen. **85,1% a hagyományos úton vásárol, vagyis könyvesboltban. 66,2% webáruházban vásárol.** Itt jegyezném meg, hogy volt olyan, aki webáruházon keresztül megrendeli, majd a könyvesboltban átveszi a könyveket. 1,2%-a a válaszadóknak antikváriumot választja. Ezeken kívül a válaszok között van a moly.hu, POKET Zsebkönyvek vagy valamilyen nagyobb könyves esemény, mint például a Könyvhét, Könyvfesztivál. Többen szeretnek használt könyveket vagy más embertől vásárolni. Vannak, akik különböző adás-vételi csoportokból szerzik be az olvasmányt.

Mind a három korcsoportban az antikvárium igen népszerűtlen volt. Ezt követi az egyéb lehetőség. A legtöbben a 24-29 évesek között választanak egyéb lehetőségeket a vásárlásra. **A 19-23 és 24-29 csoportokban ugyanannyian használják a könyvesboltokat. Illetve a 24-29 éveseknél többen választották a webáruházak lehetőségét is.** (9.ábra) Habár már van lehetőség online, házhoz rendelni és kényelmesen válogatni az olvasnivalók között, mégis érdekes megfigyelni, hogy a könyvesboltok még mindig vezetnek és népszerűek. Természetesen a boltoknak is megvan a hangulata, de a webáruházban még több kínálat elérhető.

9.ábra: Saját kutatás, 2022

A szöveges vélemények első körét alkotta a könyvek áráról alkotott vélemény. 565 fő közül 7 fő nem jelzett véleményt. 558 válaszadó véleményét két csoportra lehet osztani: vannak, akik már drágának találják az árakat és vannak, akik szerint elfogadható árban vannak a könyvek. A drága válaszok közé besoroltam azt is, akik azt írták, hogy drágulnak, egyre jobban drágulnak. Az elfogadható kategóriába beleválogattam azokat is, akik elfogadják az árat, mert tisztában vannak a papírhíánnyal és a papír árával, illetve azt is, hogy mennyi munka van egy-egy könyv megírásával. Összesen 339 fő mondta azt, hogy drágák a könyvek és 219-en azt, hogy elfogadható az árak és tisztában vannak vele miért ennyi.

10.ábra: Saját kutatás, 2022

Akik, azt mondták, hogy drágák a könyvek, közülük többen figyelnek arra, hogy akciósan vásároljanak. Többen online szoktak vásárolni, hiszen folyamatosan vannak különböző kedvezmények vagy saját pontjainkat tudják beváltani. Például: a Bookline webáruházban 5-15% kedvezmények elérhetők minden könyvre és fizetés során még kupont is választhatunk, amellyel még több kedvezményt kaphatunk. A drága kategóriában voltak olyan válaszadók, akik szerint a könyvek már lassan luxuscikkeknek számítanak az áraik miatt. Többen egyetértettek abban, hogy a magas árak miatt egyre kevesebben fognak olvasni. Egy idő után oda is eljuthatunk, hogy a gyerekek nem fogják ismerni a könyveket és nem fognak olvasni sem:

„Már most is szinte akciókkal és kedvezményekkel vásárolok könyveket, ha tovább tornásszák az árakat nem tudom mi lesz.” 19-23 éves, női válaszadó

„Online vásárlás esetén járnak kedvezmények, kuponok, így azzal nincs gondom. Üzletben ritkábban vásárolok jellemzően leértékelésnél vagy törzsvásárlói kártyával. A könyvek ára számomra még tűrhető, bár érezhetően drágultak az utóbbi időben.” 19-23 éves, női válaszoló

Mint említésre került, a másik kategória, azok a válaszadók voltak, akik elfogadhatónak tartják az árakat és tisztában vannak azzal is, hogy miért ennyibe kerülnek a könyvek. Tudják, hogy papírhány van (amit korábban már kifejtettem) és sok munka, mire egy könyv elkészül. Tisztában vannak azzal, hogy a kiadóknak is meg kell élnie valamiből és azzal is, hogy a bejövő pénzből a szerző még kevesebbet is kaphat akár. Illetve a mostani gazdasági helyzetben, mikor minden napról napra drágul nem lepődtek meg azon sem, hogy a könyvek árai is feljebb mentek:

„Egyre drágább, mint minden. Viszont tudom, miért kerül ennyibe és hogy ez egy "befektetés", így megéri az árát és nem sajnálom erre kiadni a pénzem.” 14-18 éves, női válaszoló

„Néha drágállom őket, de aztán eszembe jut, hogy mennyi munka van vele, mennyi kézen kell átmennie így megbarátkozom az árakkal.” 19-23 éves, női válaszadó

A könyvmolyok-akik a válaszadók között voltak- között is volt olyan, akik drágának találták a könyveket és odafigyelnek arra mikor, honnan és hogyan vásárolnak, de nem mondanak le a könyvekről és nem is szeretnék online vagy E-book formájában olvasni, mert a könyvnek eszmei értékük van számukra:

„Az évekkel egyre jobban drágulnak. De aki könyvmoly, az így is meg fogja venni. Max kevesebbet eszik abban a hónapban. (vicc volt)” 24-29 éves, női válaszadó

4.2 Fantasy rajongók

A kutatás harmadik egysége a fantasy kitalált világára vonatkozott. Első kérdés ezzel kapcsolatban az volt, hogy szoktak-e fantasyt olvasni. **A válaszadók 88,8%-a jelezte, hogy szoktak ilyen típusú könyveket olvasni. 11,2% jelezte, hogy nem olvas fantasyt.** Az erre épülő kérdés saját választ igényelt, amit a 11,2%, azaz 63 fő kihúzott és még volt 11 fő azok közül, akik igennel válaszoltak, de nem volt véleményük. Tehát összesen 491 válaszadó mondta el miért szeretik a fantasy könyveket. A válaszadók egyetértettek abban, hogy ez a műfaj menekülés a szürke hétköznapiak elől. A fantasy olvasása közben más világban lehetnek, amely izgalmas és lenyűgöző. Ezek a könyvek kikapcsolják a rajongókat és nem kell törődniük a különböző elvégzendő feladatokkal. Gereben Ferenc az *Olvasásismeret* című könyvben fogalmazta meg ezt az ideillő idézetet: *"Más esetben azt várják a könyvtől, hogy a kábítószerhez hasonlóan közvetlenül hasson az idegrendszerre, bizonyos érzéseket váltson ki..."*. Arról pedig nem is beszélve, hogy a műfaj cselekményei kiszámíthatatlanok:

„Szeretem, ha egy történet teljesen kiszakít a valóságból és a hétköznapiakból, emellett szeretem a korábbi történelmi korok hangulatát, mondavilágát és ebben a műfajban ez sok regényben megjelenik. Emellett kicsi koromtól kezdve imádtam a tündéres, manós meséket (édesanyám sok ilyet olvasott fel nekünk) és ez felnőtt koromra sem változott.” 24-29 éves, női válaszoló

Az író fantáziája szabadjára van engedve és ámulatba ejtő miket ki nem tud találni. Mivel az író bármit leírhat, ezáltal bármi megtörténhet. Az olvasók más világokat ismerhetnek meg és bármilyen kalandban részt vehetnek:

„Olyan világba repít el, ami a valóságtól eltér. Sokszor jobban szabadjára tudja engedni az író a fantáziáját, ha nincs a valóság keretei közé szorítva.” 19-23 éves, női válaszadó

„Mert belecsempész egy kis csavart az író, ami a valóságban nem történhet meg. Úgy csavarja a cselekményt, a szereplőket, a helyet és az időt, ahogy ő szeretné. Ezért is van nálam a top3-ban fantasy könyv. Persze ez nem jelenti azt, hogy a többi műfajt nem szeretem.” 19-23 éves, női válaszadó

Amit ez az idézet elmond, pedig elképesztő. A 14-18 évesek között a legtöbben (127-ből 100-an) olvasnak fantasyt és lehet, hogy ez volt az első műfaj, amellyel megszerették az olvasást. Testvérem 12 éves volt, amikor először fantasy könyvet olvasott. Ez nem más volt, mint Cassandra Claretől a *Pokoli szerkezetek: Az angyal* című könyv, amit majdnem 5 nap alatt olvasott ki, majd elolvasta a másik két részt is. Mai napig a kedvenc írója Cassandra Clare és a kedvenc trilógiája tőle, amit bármikor elolvas:

„Engem a fantasy világok ragadtak meg a legjobban, mert képes teljesen kiragadni a hétköznapiakból, szó szerint (amikor olvasok, hozzám nem szabad beszélni, mert meg sem hallom, ha valaki egyáltalán mellettem van).” 14-18 éves, női válaszoló

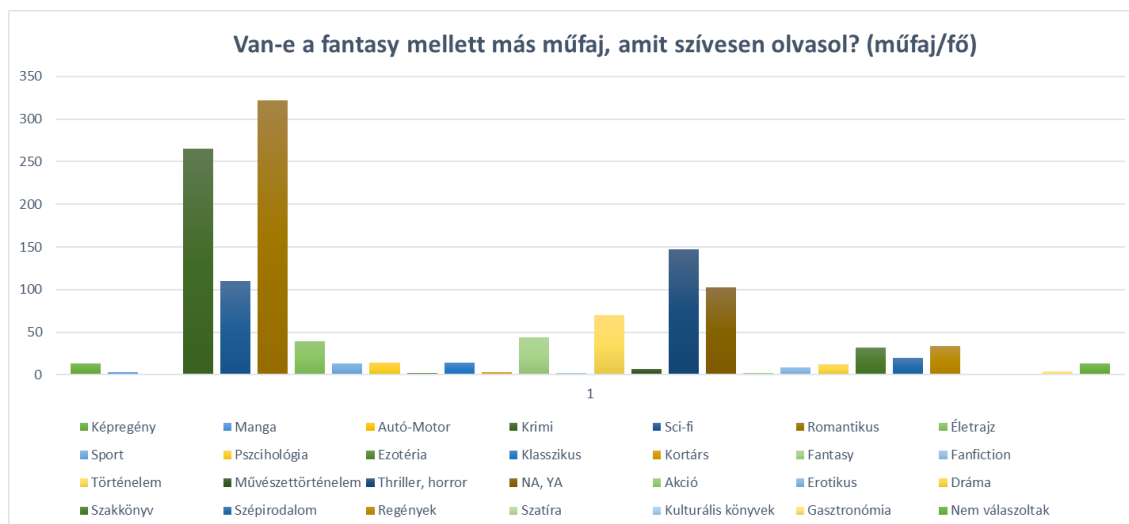
Ez a műfaj rengeteg rajongót foglal magába, akik töretlenül ott vannak az adott író vagy íróknál mellett. Olvasták az összes könyvüket, emlékeznek mindenre a könyvekből, különböző csoportokban vannak benne, ahol teóriákat gyártanak vagy rajzokat készítenek a szereplőkről. A fantasy segíthet a fiatalok számára megnyitni, hiszen a műfaj rajongójaként megismerkedhetnek új emberekkel, akik nem fognak furán nézni, hogy milyen könyveket olvasnak:

„Néha jó olyanokat olvasni, ami nem a valóság :DD illetve azt is nagyon szeretem ha egy kitalált valami összefogja az embereket. Például ha valaki mond egy tipikus valamit egy adott

könyvből az sok embernek nem mondd semmit mert nem tudja mit jelent/miből származik. Viszont ha két fan találkozik és értik hogy miről van szó/ miről beszél a másik olyan jó érzés tartozni egy közösséghez és kibeszélni a dolgokat. :DD” 19-23 éves, női válaszoló

Fantasy témában a következő kérdések arra vonatkoztak, hogy ki a kedvenc írójuk és mi a kedvenc sorozatuk. 61,1% választotta J.K Rowling írónőt, akinek Harry Potter könyveire 63,4% szavazott. Második helyen van Cassandra Clare 50,6%-kal. Clare könyvsorozataiból három foglalt helyet, ezek pedig A végzet ereklýéi, Pokoli szerkezetek és a Gonosz fortélyok. A legtöbben, 41,9% a A végzet ereklýéi sorozatot ismerik, ezt követi a Pokoli szerkezetek 33,8%-kal, majd a Gonosz fortélyok 19,1%-kal. Következő Sarah J. Maas 47,3%-kal, a nevéhez pedig az Üvegtrón-sorozat és a Tüskék és rózsák udvara fűződik, amely a listában 32,2%-kal és 36,5%-kal szerepel. Stephenie Meyer 27,3%-kal van a negyedik helyen, míg híres könyvsorozata az Alkonyat 25,5%-kal nyolcadik a listán. Ezután egy holtverseny következik Leigh Bardugo és Rick Rirdan között 24,4%-kal. Bardugo nevéhez tartozik a Grisaverzum, míg Rirdan nevéhez a Percy Jackson. A válaszadók 27,8%-a választotta Percy Jackson könyveket és 24,4% a Grisaverzumot. Utánuk következik J.R.R Tolkien 21,8%-kal, kinek könyvei a könyves listában a tizenkettedik helyen foglalnak helyet, 17,9%-kal. Következő helyen van a horror királya, Stephen King, 21,3%-kal. King „A setét torony” című könyvsorozata nem került be a listára, összesen 2,3% választotta. A horror királya után következik kilencedik helyen Suzanne Collins 20,7% szavazattal, akihez Az éhezők viadala-trilógia kapcsolódik, 28,3%-kal. Tizedik helyen van 16,6%-kos szavazattal George R. R. Martin. Könyve, a Trónok harca nem került be a TOP 13 könyvsorozat közé, összesen 15% szavazott rá. A könyvlistában tizedik helyre került a Narnia krónikái 19,5%-kal és tizenharmadik helyen van a The Witcher/Vajak könyvek, 17,5%-kal. Elgondolkodtató, hogy egy-egy író több szavazatot kapott, mint a könyve, de előfordulhat, hogy az adott könyv vagy könyvsorozat tetszett nekik, de az íróval nem szimpatizálnak. Például az évek során J.K Rowling elég sok botrányba keveredett, amivel az írónő mellől sokan elpártoltak, mint személy, de könyveit továbbra is sokan olvassák. Látható az is, hogy az „újabbnak” számító nevek kezdik átvenni a piacot, vagy már át is vették. Újak érkeztek versenybe, mégis a régi klasszikusokat nem lehet letaszítani a trónról. Cassandra Clare folyamatosan ontja magából a jobbnál jobb könyveket és hatalmas rajongótábora van, amit még jobban mutat, hogy mindkét listában stabilan a második helyen helyezkedik el.

A kérdőív utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy akik olvasnak fantaszt, illetve milyen más műfajokat olvasnak szívesen. Összesen 13 válaszadó nem válaszolt erre a kérdésre. A válaszok között új műfaj, ami eddig nem került elő a kérdőív kitöltése során nem jelent meg. Mint ahogy a kedvenc műfajnál, itt is (11.ábra) **a legtöbben romantikus könyveket olvasnak, ezt követi a krimi.** A válaszok között a krimi és romantikus műfaj szinte mindig együtt szerepelt. **Ami még magasan szárnyalt a műfajok között az nem más volt, mint a thriller és horror párosa.** Rengeteg ember olvas pszichothrillert. Akik fantaszt is beleírták a kedvenceik közé, náluk első helyre volt írva az a műfaj, majd utána következett a többi. A történelmi kategóriába beletartoznak a történelmi könyvek, amelyek különböző történelmi eseményekről szólnak, illetve a történelmi romantikus könyvek is. Szintén ez volt a regényeknél is. A regényeknél benne vannak azok az emberek, akik vagy családregényt olvasnak (4 válaszadó) vagy kalandregényt (17 válaszadó). Akik a pszichológiai könyveket választották, legtöbben önismerettel foglalkozó könyvet olvasnak. Ami még kiemelendő, hogy szakkönyvek között is rengeteg fajta volt. Vannak, akik gyereknevelésről olvasnak vagy éppen kutyákról.

11.ábra: Saját kutatás, 2022

A kutatásról elmondható, hogy a részvétel igen magas volt, a női válaszadók voltak többségben. Az első egység számai jól mutatják, hogy a fiatalok, vagyis a 14-29 év közöttiek szívesen olvasnak. Minden napos rendszerességgel vagy hetente 2-3 alkalommal, szívesen vesznek könyvet a kezükbe. Az adatokból az is kiderül, hogy az olvasók szívesen töltik az idejüket ezzel a kikapcsolódási lehetőséggel, hiszen többen több mint 10 könyvet, de egyes válaszadók százas nagyságrendben is olvasnak könyveket. Inkább megvásárolják a könyveket, hiszen annak eszmei értéke is van sokak számára. Könyvmolyok számára fontos, hogy otthon a polcon meglegyen a kedvenc könyv, ők legyenek a könyv első olvasói, szeretik a könyv új illatát. Kényesen ügyelnek, hogy a könyv ne törjön meg, ne legyen pecsétes, számráfűles. A könyvvásárlás általában hagyományos módon történik, tehát az esetek nagy többségében könyvesboltban. Sokan túl drágának tartják a könyveket, viszont akik olvasnak általában tisztában vannak a könyvpiac nehézségeivel, illetve, hogy mennyi munka mire egy könyv az üzletekbe kerül. A többség szereti a fantasy világát, de ezen válaszadók nagy számban olvasnak romantikus könyveket is. De ez szorosan összefügg azzal a ténnyel, hogy a fantasy világán túl a könyvek szeretetének egyik lényege, hogy kikapcsol, szórakoztat és egy másik világba repíti az olvasót.

5. Összegzés és kezdeményezések

A dolgozat a fiatalok olvasási szokásaival foglalkozott, ami részletesen bemutatta, hogy miért fontos az olvasás témájával foglalkozni, milyen változások történtek az évek alatt. Magába foglalt egy 21 kérdésből álló online kérdőív feldolgozását is. Három fontos hipotézis merült fel kezdetben, amelyekre ezzel a kérdőívvel kerestük a választ: 1. A fiatalok, vagyis a 14-29 év közöttiek sok könyvet olvasnak, 2. egyre aktívabbak a 14-29 év közöttiek könyvvásárlás terén és egyre kevesebb a könyvtárhasználat, 3. inkább a fantasyt választják, mint egy önéletrajzi könyvet.

1. **A kutatási eredmény jól mutatja, hogy a fiatalok, vagyis a 14-29 év közöttiek szívesen és sokat olvasnak.** A fiatal felnőttek kiemelkedőbben sokat foglalkoznak az olvasással. A válaszadók szívesen töltenek el időt a könyvek világában, ez jól mutatja azt is, hogy többen több, mint 10 könyvet olvasnak el egy évben.
2. **Mint ahogy a negyedik fejezet első része is leírja a fiatalok ténylegesen inkább megveszik a könyveket.** Ezeknek a könyveknek eszmei értéke van és fontosak számukra, főleg, ha kedvenc írójuk vagy írónőjük új megjelenését vették meg. A hagyományos, hangulatos verziót választják többen, ez a könyvesbolt. Bemennek megveszik az olvasmányt és már egyből bele is kezdhetnek. Nem kell várniuk semmire. Az árakkal pedig a legtöbb válaszadó tisztában van. Tudják, hogy mi történik a könyvpiacon, tudják miért drága az ára a könyveknek, de mégsem retenti el ez őket kedvenc hobbijuktól.
3. **A negyedik fejezet második része mutatja be, hogy a fiatalok szeretnek fantasyt olvasni.** Az oka pedig, hogy ez a műfaj a válaszadók számára izgalmas, kikapcsoló. Elmenekülhetnek a hétköznapiak elől, miközben egy elképzelhetetlen kalandban vesznek részt. Legtöbben a nagy hírnevű írókat és írónőket választják, de egyre több új író könyve jelenik meg ebben a műfajban.

Bár az eredmények jól mutatják, hogy a fiatalok szívesen olvasnak és kapcsolódnak ki ezzel a tevékenységgel, sokan vannak mégis, akik egyáltalán nem olvasnak, mert számukra unalmas. Ezért az olvasás megkedveltetésére, több olvasásra az utóbbi években -amióta az elektromos eszközök ennyire benne vannak a mindennapjainkban- egyre több kezdeményezés jelent meg. Első legfontosabb kezdeményezés a POKET Zsebkönyvek, amelyek Vecsei H. Miklós színész ötlete volt. A POKET egy zsebkönyv projekt. A zsebkönyvek automatákból érhetőek el. A könyvek okostelefonméretűek. A könyvek 1500 Forintosak és elérhetőek klasszikus és kortárs címekkel. A kezdeményezés célja az olvasásnépszerűsítés és azon túl, hogy a zsebkönyvből kilógó színes könyvek tulajdonosai egy összenézés erejéig is társak lehessenek. A zsebkönyvek mindig valakinek az ajánlásával kerülnek be az automatákba, ilyen például *A nagy gatsby* Wunderlich József ajánlásával vagy az *Egy elmebeteg nő naplója* Dr. Zacher Gáborral. Külön van egy nagyobb POKET, ami a *Mondjad Atikám!* című előadás forgatókönyvet tartalmazza.

A másik két kezdeményezés, amit itt szeretnék kiemelni az a moly.hu és Deszy könyvajánlója. A moly.hu egy könyves weboldal, inkább könyvmolyoknak való oldal, de rengeteg hír és érdekesség is megtalálható az oldalon. Jelenleg 323 858 tagja van. A moly egy olvasástámogató szolgáltatás. Céljuk, hogy olyan olvasásélményekhez segítse az embereket, amelyekkel többek lesznek. Lehetőség van az oldalon könyvek, alkotók értékelésére, könyvekkel és olvasással kapcsolatos élményeket megosztani is. Segíti a könyvhöz jutás lehetőségét is. Minél több és jobb forrást megjelenít, ahol az adott könyv megvásárolható. Lehetőség van még adás-vételre és cserére is. Deszy blogja inkább a könyvrajongóknak szól. Az oldalon könyves hírek,

vélemények elérhetők. Minden, ami könyvvel kapcsolatos megtalálható az oldalon. Minden filmadaptációról ír, elmondja véleményét filmekről, sorozatokról. Deszy ezen kívül vezet egy Facebook oldalt is és elérhető két zárt csoportja is, ahol könyveket ajánlanak egymásnak a tagok vagy segítenek megtalálni bizonyos könyveket.

Amikről még érdemes beszélni a Merengő és a Wattpad. Mindkét oldalon lehetőség van történetek, könyvek megosztására, amelyek a lelkes felhasználók írtak. A Merengő egy fanfiction oldal. 2004 óta működő oldal lényege, hogy írók, írópalánták az olvasók számára novellákat, egyperceseket, regényeket vagy verseket osztanak meg. A felhasználóknak lehetőségük van kritikákat írni az adott olvasmányhoz. A Wattpad szintén ingyenes használható oldal, alkalmazás, ahol könyveket, történeteket, egyperceseket lehet megosztani. 2006-ban alapították és már több, mint 40 millió felhasználója van. Wattpadon szintén az írók és amatőr írók oszthatják meg történeteiket, könyveiket, amelyeket a felhasználók véleményezni tudnak. A könyvek legtöbbje fanfiction, romantikus. Lehetőség van olvasólistát készíteni, embereket követni és lehetőség van üzenetet küldeni a másoknak. Keresésénél kiválaszthatjuk a nyelvet is, így még gyakorolni is lehet.

Felhasznált irodalom

Könyvek

Bernát Anikó, Hudácskó Szilvia (2020.szeptember): Könyvolvasási és könyvvásárlási szokások, 2020. TÁRKI Társadalomkutatási Intézet Zrt. megrendelésére készült, Budapest

Christina Clark and Irene Picton (2021): Children and young people's reading engagement in 2021, National Literacy Trust, United Kingdom (fordította: Frisch Dóra, átnézte: Frisch Mónika)

Christopher Benjamin Menadue- Susan Jacups (2018): Who Reads Science Fiction and Fantasy, and How Do They Feel About Science? Preliminary Findings From an Online Survey, America (fordította: Frisch Dóra, átnézte: Frisch Mónika)

Gereben Ferenc-Katsányi Sándor-Nagy Attila (1979): Olvasásismeret. Tankönyvkiadó, Budapest.

Oktatási Hivatal (2019): A PISA2018 eredményei,
https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_meresek/pisa/PISA2018_eredmenyek_1203.pdf (utolsó letöltés dátuma: 2022-09-06)

Oktatási Hivatal (2019): PISA2018 Összefoglaló jelentés, felelős kiadó: Gloviczki Zoltán

Folyóiratok

Gombos Péter-Csima Melinda (2019): A digitális bennszülöttek olvasási kedve, olvasáshoz való viszonya a 2017-es és 2019-es felmérések tükrében, Anyanyelvi kultúráközvetítés 2(2), 45–57.

Komlóssy Ákos (2000): Olvasás és pedagógia, Olvasás Portál, Cs. Czachesz Erzsébet: Olvasás és pedagógia könyve alapján:
<https://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=93>

Varju Zsuzsanna (1999): A fantasy Magyarországon. Olvasáspedagógia, 1999/I.szám,
<https://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=44> (utolsó letöltés dátuma: 2022-10-06)

Weboldalak

Clerget-Tasi Barbara: A mai gyermekeknek már nem hősökre van szükségük, 2019:
<https://csalad.hu/csaladban-elni/a-mai-gyermekeknek-mar-nem-hosokre-van-szukseguk>
(utolsó letöltés dátuma: 2022-09-14)

Deszy blogja: A papírhány nemcsak a hazai kiadást sújtja-na de miért an papírhány?, 2021:
<http://www.deszy-konyv.hu/2021/10/a-papirhiany-nem-csak-hazai-kiadast.html> (utolsó letöltés dátuma: 2022-09-16)

Deszy könyvajánlója: <http://www.deszy-konyv.hu/> (utolsó letöltés dátuma: 2022-10-07)

Fantasy: <https://en.wikipedia.org/wiki/Fantasy#Traits> (utolsó letöltés dátuma: 2022-05-10)

Fiala Borcsa: „Hatalmas a tanárok felelőssége, szerintem fel sem fogják, mekkora”-vélemények a kötelező olvasmányok kálváriájában, 2019: <https://wmn.hu/ugy/51400->

[hatalmas-a-tanarok-felelossege-szerintem-fel-sem-fogjak-mekkora--velemenyek-a-kotelezo-olvasmanyok-kalvariajaban](#) (utolsó letöltés dátuma: 2022-09-15)

fk: Papírhány fenyegeti a könyvkiadást, 2021:

<https://konyvesmagazin.hu/friss/papirhiany.html> (utolsó letöltés dátuma: 2022-09-16)

KSH adat: A könyvkiadás főbb jellemzői, 2020:

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/kkiadas/2020/index.html?fbclid=IwAR3m6_oa53EYUxjbCwQEzSGG2n3PdAHdJsvJLbSxtaS8JEceZ7MrjUpvCI#avilgnpessgnekharmadatbbknyvetolvasothangosknyvethallgatott2020banmintazelvben (utolsó letöltés dátuma: 2022-08-22)

Merengő fanfiction: <https://www.merengo.hu/viewpage.php?page=community> (utolsó letöltés dátuma: 2022-10-17)

moly.hu: Rólunk: <https://moly.hu/> (utolsó letöltés dátuma: 2022-10-07)

Népszava: Nincsen miből tanítani: küzdenek a tanárok a szűkülő tankönyv választékkal, 2019:

<https://www.penzcentrum.hu/oktatas/20190408/nincs-mibol-tanitani-kuzdenek-a-tanarok-a-szukulo-tankonyv-valasztekkal-1076687> (utolsó letöltés dátuma: 2022-09-15)

POKET Zsebkönyvek: Rólunk: <https://poketonline.hu/> (utolsó letöltés dátuma: 2022-10-07)

sa: Nagyot drágulnak idén a könyvek, már nem elég az inflációhoz igazítani az árakat, 2022:

https://konyvesmagazin.hu/friss/konyvar_dragulas.html (utolsó letöltés dátuma: 2022-09-16)

Vágó Júlia: A mese 5 jótékony hatása a gyerekre: igen fontos készségeket fejleszt, 2020:

<https://femina.hu/gyerek/mese-fejleszto-hatasa-szakerto/> (utolsó letöltés dátuma: 2022-09-06)

Melléklet

1. Nemed
  - ☐ férfi
  - ☐ nő
  - ☐ egyéb
2. Hány éves vagy?
  - ☐ 14-18
  - ☐ 19-23
  - ☐ 24-29
3. Hol élsz?
  - ☐ Budapest
  - ☐ Vidéki város
  - ☐ Kistelepülés
  - ☐ Egyéb:
4. Naponta mennyi időt töltesz a telefonodon?
  - ☐ 30 percnél kevesebbet
  - ☐ 30 perc-1 óra
  - ☐ 1-3 óra között
  - ☐ 4 vagy ennél több órát
5. Naponta hány órát töltesz film vagy sorozat nézésével?
  - ☐ nagyon sokat (napi 4 óránál többet)
  - ☐ sokat (napi 2-3 órát)
  - ☐ keveset (csak hétvége)
  - ☐ nagyon keveset (ha időm engedi)
  - ☐ nem szoktam se filmet se sorozatot nézni
6. Milyen gyakran olvasol könyvet?
  - ☐ minden nap
  - ☐ hetente 2-3 alkalommal
  - ☐ csak hétvégén
  - ☐ soha
  - ☐ egyéb:
7. Milyen gyakran olvasol online könyveket?
  - ☐ minden nap
  - ☐ hetente 2-3 alkalommal
  - ☐ csak hétvégén
  - ☐ soha
  - ☐ egyéb:
8. Naponta hány órát olvasol?

- ☐ 15-30 perc között
  - ☐ 1-3 óra között
  - ☐ 4 vagy ennél több órát
9. Mennyi könyvet olvasol el 1 évben?
- ☐ egyet sem
  - ☐ 0-5 db
  - ☐ 6-10 db
  - ☐ 10+ db
  - ☐ egyéb:
10. Kb. mennyi az otthonodban található könyvek száma?
- ☐ 0
  - ☐ 1-50
  - ☐ 51-100
  - ☐ 100+
  - ☐ egyéb:
11. Ezekből a könyvekből mennyit olvastál el?
- ☐ 0
  - ☐ 1-50
  - ☐ 51-100
  - ☐ 100+
  - ☐ egyéb:
12. Milyen gyakran vásárolsz könyveket?
- ☐ havi rendszerességgel
  - ☐ félévente
  - ☐ évente néhány alkalommal
  - ☐ soha
  - ☐ egyéb:
13. Mennyi könyvet vásárolsz 1 évben?
- ☐ 0-5 db
  - ☐ 6-10 db
  - ☐ 10+ db
  - ☐ egyéb:
14. Hol vásárolsz szívesen? (Több lehetőség is megjelölhető!)
- ☐ könyvesbolt
  - ☐ webáruház
  - ☐ egyéb:
15. Mi a véleményed a könyvek áráról?
16. Milyen könyveket olvasol szívesen? (Több lehetőség is megjelölhető!)
- ☐ egészséges életmód

- egészséges táplálkozás
- gasztronómia
- gyermeknevelés
- ifjúsági irodalom
- növény és kert
- otthon, lakberendezés
- életrajz
- művészettörténet
- sport
- autó-motor
- szakkönyv
- számítástechnika
- fantasy
- képregény
- krimi
- romantikus
- sci-fi
- thriller, horror
- egyéb:

17. Szoktál fantasy könyvet olvasni?

- igen
- nem

18. Ha igen, miért szereted?

19. Ki a kedvenc fantasy íród? (Több lehetőség választható!)

- J.R.R Tolkien
- George R.R. Martin
- Stephen King
- Cassandra Clare
- C.S. Lewis
- J.K Rowling
- Andrzej Sapkowski
- Stephenie Meyer
- Sarah J. Maas
- Philip Pullman
- James Dashner
- Suzanne Collins
- Neil Gaiman
- Leigh Bardugo
- Rick Riordan
- egyéb:

20. mi a kedvenc fantasy sorozatod? (Több lehetőség választható!)

- A Gyűrűk ura
- A hobbit

- Trónok harca
- A setét torony
- A végzet erekllyéi
- Pokoli szerkezetek
- Gonosz fortélyok
- Narnia krónikái
- Harry Potter
- Legendás állatok
- The Witcher/ Vaják
- Alkonyat-sorozat
- Tüskék és rózsák udvara
- Üvegtrón könyvsorozat
- Az aranyíránytű
- Útvesztő
- Az éhezők viadala
- Amerikai istenek
- Grisaverzum (pl: Árnyék és csont)
- Percy Jackson
- Egyéb:

21. Van-e a fantasy irodalom mellett más műfaj, amelyet szívesen olvasol? Rangsorold!

- 1.
- 2.
- 3.